

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Sylvie Kristalášová

Alternativy nepodmíněného trestu odnětí svobody

Diplomová práce

Olomouc 2013

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Alternativy nepodmíněného trestu odnětí svobody vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci, dne 30. června 2013

.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce, JUDr. Filipu Ščerbovi, Ph. D., za odborné vedení při psaní diplomové práce a také za jeho podporu, trpělivost, rady, inspiraci a odborné diskuze při vypracování mé diplomové práce. Rovněž patří poděkování mojí rodině a příteli za podporu a potřebné zázemí.

Obsah

Seznam zkratk.....	6
Úvod.....	7
I. Úvod do alternativního řešení trestních věcí.....	9
1.1 Pojem trestu.....	9
1.2 Účel trestu.....	9
1.2.1 Historický nástin účelu trestu.....	9
1.2.2 Účel trestu v platné právní úpravě.....	10
2 Restorativní justice.....	11
3 Nevýhody nepodmíněného trestu odnětí svobody.....	13
4 Vymezení alternativních trestů.....	15
4.1 Systém alternativ.....	15
4.2 Alternativní trest v širším pojetí.....	16
4.3 Užší pojetí.....	16
5 Systém trestů v trestním zákoníku.....	17
5.1 Podmíněné odsouzení.....	18
II. Trest domácího vězení.....	20
1 Podstata trestu.....	20
2 Historie.....	20
3 Ukládání trestu domácího vězení.....	21
3.1 Zákonné podmínky.....	21
3.1.1 Spolubydlící odsouzeného.....	23
3.2 Ostatní požadavky.....	24
3.2.1 K pojmu obydlí.....	24
3.2.2 Rovné možnosti pro uložení trestu.....	255
3.3 Vhodnost trestu.....	25
4 Výměra trestu a jeho režim.....	27
4.1 Maximální a minimální výměra.....	27
4.2 Režim trestu.....	28
4.2.1 Doba strávená v obydlí.....	28
4.2.2 Bohoslužby.....	30
4.2.3 Omezení a povinnosti.....	30
5 Přeměna trestu.....	31
5.1 Přepočet přeměny.....	31
5.2 Zmaření trestu.....	31

5.3	Přeměna vs. náhradní trest	322
5.4	Přeměna trestu odnětí svobody v domácí vězení	34
5.5	Přeměna trestu OPP v domácí vězení	36
6	Výkon trestu a překážky ve výkonu	37
6.1	Kontrola výkonu	37
6.1.1	Elektronický monitoring	38
6.1.2	Náhodná kontrola vykonávaná probačním úředníkem	39
7	Domácí vězení a mladiství.....	40
8	Závěr	41
III.	Trest obecně prospěšných prací	43
1	Podstata trestu	43
2	Charakteristika	44
2.1	Porovnání s ostatními tresty	44
2.2	Alternativa čeho?	45
3	Podmínky uložení	46
3.1	Okruh trestných činů	46
3.2	Negativní podmínky	47
3.3	Stanovisko obviněného a další podmínky	47
3.4	Ukládání OPP trestním příkazem	49
4	Výměra a lhůta pro výkon trestu	50
4.1	Výměra	50
4.2	Lhůta pro výkon trestu	50
5	Práva a povinnosti odsouzeného	51
5.1	Povinnosti	51
5.1.1	Prospěšná práce	51
5.1.2	Řádný život	53
5.2	Práva	54
6	Součinnost Probační a mediační služby	54
7	Přeměna trestu OPP	55
7.1	Rozhodnutí o přeměně	56
8	Závěr	58
	Seznam použitých zdrojů	60

Seznam zkratk

EÚLP	Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících
LZPS	Listina základních práv a svobod, vyhlášená předsednictvem České národní rady dne 16. 2. 1992 jako součást ústavního pořádku České republiky (č. 2/1993 Sb.), ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
OSN	Organizace spojených národů
OPP	obecně prospěšné práce
PMS	Probační a mediační služba
TŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ZSM	Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů
Z. z.	Zbierka zákonov Slovenskej republiky

Úvod

Věznice se nacházejí v každé zemi světa a vězení je automaticky považováno za samozřejmou formu trestu. U extrémně nebezpečných pachatelů nebo nenapravitelných recidivistů skutečně neexistuje jiná možnost jak se s nimi vypořádat, než izolovat je od společnosti ve vězení. Převážnou část kriminality však netvoří ty nejzávažnější trestné činy, ale právě naopak, jedná se o méně závažné trestné činy. Pachatelé méně závažných trestných činů by neměli být bez zvážení dalších možností rovnou odsouzeni k trestu odnětí svobody. Od 70. let 20. století začal ve světě proces přehodnocování pozice trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí. Trestní politiky vyspělých států se vydaly hledat vhodné alternativy.¹ Ač alternativní tresty vzbuzují hodně nadšení, zavádění změn v přístupu k trestání není vůbec jednoduché.

Pro svou diplomovou práci jsem si zvolila téma „Alternativy k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.“ V práci pojednávám nejprve obecně o alternativním řešení trestních věcí a poté se podrobněji zabývám dvěma alternativními tresty. Vybrala jsem si trest domácího vězení, protože je nejmladším v naší právní úpravě, a obecně prospěšné práce, jakožto dlouho zavedený a nejčastěji ukládaný alternativní trest.

V práci si kladu za cíl podat výklad o nevýhodách, které s sebou přináší masové ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody a přinést přehled alternativních způsobů řešení trestních věcí. Jako další cíl jsem si stanovila pokusit se vymezit pojem alternativní trest. S ohledem na omezený rozsah práce není možné pokrýt dané téma v celé jeho šíři. Hlavní pozornost budu věnovat dvěma trestům, které jsou alternativou k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Mým záměrem je provést kritickou analýzu současné právní úpravy domácího vězení a obecně prospěšných prací a doplnit je o statistické údaje a poznatky z aplikační praxe. Zapracována bude i komparace hlavních aspektů české právní úpravy domácího vězení a obecně prospěšných prací s právní úpravou ve vybraných evropských státech. V rámci hodnocení právní úpravy, včetně provedených novelizací, bych chtěla formulovat podněty ke zdokonalení právní úpravy budoucí.

Při tvorbě práce byla použita metoda popisná, analytická a komparační. Diplomová práce vychází z monografií, učebnic, sborníků a komentovaných zákonů, větší část pak z článků v odborných časopisech, které hodnotím jako nejpřínosnější. Pracovala jsem taktéž s internetovými zdroji a programem Codexis, což mi usnadnilo vyhledávání judikatury a orientaci v provedených novelizacích právních předpisů.

¹ KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. s. 109.

Literatura pojednávající o alternativních trestech obecně se mi jeví jako bohatá. Konkrétně u trestu domácího vězení však s ohledem na dobu jeho zakotvení do právní úpravy je dostupné jen omezené množství odborných příspěvků reflektujících zavedení tohoto trestu a provedené novelizace.

Samotný text diplomové práce je strukturován do tří hlavních kapitol. První část, nazvaná Úvod do alternativního řešení trestních věcí, se nejprve z důvodu ucelenosti výkladu zabývá pojmem trestu a historickým vývojem i současným účelem trestu. Následuje vysvětlení konceptu restorativní justice a rozbor negativních důsledků, které přináší trest odnětí svobody. Stěžejní částí první kapitoly je vymezení pojmu alternativní trest. V té souvislosti považuji za vhodné se krátce zmínit o systému trestů v TZ. Druhá kapitola je věnována trestu domácího vězení a třetí kapitola pojednává o trestu obecně prospěšných prací.

I. Úvod do alternativního řešení trestních věcí

1.1 Pojem trestu

Již od pradávna si jednotlivé společnosti vytváří pravidla chování. Potřeba určitého řádu pramení ze zájmu na zachování lidské společnosti, jejím normálním, bezproblémovým fungování a její bezpečnosti. Vychází z hodnot, o kterých panuje v určité skupině lidí obecná shoda. Zakotvení regulace společenského chování je tedy základem pro minimální standardy chování jedinců ve společnosti. Trestněprávní sankce bývají označovány za součást sociální kontroly.²

Uložení trestu je zásadním zásahem do lidských práv jedince, proto je možné přistoupit k uplatnění trestní odpovědnosti pachatele a následně mu uložit trest, až když nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu, a to občanskoprávního či správního. Zásada *subsidiarity trestní represe* je vyjádřena v § 12 odst. 2 TZ a znamená, že trestněprávně lze postihnout pouze takové jednání, které je společensky škodlivé a zároveň nepostačuje postih pachatele podle jiného právního předpisu.

Trestem rozumíme zákonem stanovený následek za určité protiprávní jednání.³ Obsahuje v sobě prvek záměrné újmy a veřejně vyslovený etický odsudek pachatelova činu.⁴ Je to způsob, kterým stát jako autorita chrání společnost před škodlivým jednáním. Pachatel je v důsledku svého jednání (opomenutí), jež zákon označuje za trestné, omezen na právech. Nejčastěji je postížena svoboda ve formě pohybu, činnosti nebo denního režimu, může se ale jednat i o újmu na majetku nebo společenské cti. U mladistvých pachatelů se následky jejich provinění neoznačují jako tresty, ale jako opatření, jež plní účel výchovný, ochranný nebo trestní.

1.2 Účel trestu

1.2.1 Historický nástin účelu trestu

Proč trestat a čeho potrestáním dosáhneme? Teorie nabízí dvě základní ospravedlnění trestu: odplata a prevence. S konceptem odplaty pracují *teorie absolutní*, které se někdy také označují jako retributivní: trest je nutným následkem právě a jen proto, že bylo spácháno zlo.

² SOLNAŘ, V. a kol. *Systém českého trestního práva. Část třetí: tresty a ochranná opatření*. Praha: Novatrix, 2009. s. 5.

³ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges, 2009. s. 346.

⁴ SOLNAŘ, V. a kol. *Systém českého trestního práva. Část třetí: tresty a ochranná opatření*. Praha: Novatrix, 2009. 283 s. 9.

Žádný jiný účel absolutní teorie potrestáním pachatele nesleduje.⁵ K zastáncům absolutní teorie patřil Aristoteles a Tomáš Akvinský, z pozdějších myslitelů pak Imanuel Kant a G.W. Hegel. I když je absolutní teorie historicky starší, v současné době se stále užívá - zastává ji například profesor Andrew von Hirsch, který ji ovšem neprosazuje jako klasickou teorii odplaty ve smyslu „oko za oko, zub za zub“, ale klíčovou roli hraje princip proporcionality. Přísnost trestu má odpovídat závažnosti spáchaného činu. Trest nesmí být přísnější, než vzniklá újma, protože pak by šlo o mstu.⁶ Běžně se tato myšlenka v literatuře označuje jako „just desserts“, tedy pachatel má dostat právě a jen to, co si zaslouhuje.

Naproti tomu *teorie relativní* vidí účel trestu v tom, že trest zabrání páčání dalšího zla. V této myšlence lze nalézt základ prevence, a to jak generální tak speciální. Recidivistům bude zabráněno v páčání další trestné činnosti jejich izolací od společnosti a občasným pachatelům tímto bude nabídnut odstrašující příklad. Teorie *smíšené* kombinují oba výše popsané prvky.

1.2.2 Účel trestu v platné právní úpravě

Trestní zákoník nyní účinný, na rozdíl od úpravy účinné do 31. 12. 2009⁷, výslovně neuvádí, co je účelem trestu. V § 37 a 38 TZ jsou však vyjádřeny obecné zásady, kterými se má soud při ukládání trestu řídit, a účel trestu tedy dovozujeme z nich. Nejdůležitější zásadou je *zásada zákonnosti- nulla poena sine lege*: trest může být uložen jen na základě zákona a pokud dle TZ trest nepřísluší, nesmí být uložen. Stejně tak nesmí být uložen žádný jiný trest než ten, který má soud podle zákona na výběr. Obsahem *zásady humanity* je požadavek, aby nebyl uložen trest krutý, nelidský nebo ponižující a aby výkonem trestu nebyla dotčena lidská důstojnost. Trest by měl být takový, aby pokryl potřeby účelu trestu a aby nepostihoval pachatele neúměrně přísně. Za čin méně závažný nesmí být uložena jemu *nepřiměřená* sankce. Aby trest splnil svůj účel, při jeho stanovení musí soud vždy přihlédnout k povaze a závažnosti činu a k poměrům pachatele, čímž dochází k soudní *individualizaci* trestu. Dále musí soud zohlednit právem *chráněné zájmy osob, které byly trestným činem poškozeny* materiálně nebo morálně. Zásada individualizace je dále rozvedena v § 39 odst. 1 a 2 TZ, jež

⁵ SOLNAŘ, V. a kol. *Systém českého trestního práva*. Část třetí: tresty a ochranná opatření. Praha: Novatrix, 2009. 283 s. 9

⁶ BROWNLEE, I. *Community punishment- A critical introduction*. Essex: Addison Wesley Longman Limited, 1998. s. 18.

⁷ Tehdejší § 23 zák. č. 140/1961 Sb. stanovoval, že účelem je ochrana společnosti před pachateli trestných činů, zabránění dalšímu páčání trestné činnosti a výchova pachatele tak, aby vedl řádný život a výchovně působení na ostatní členy společnosti.

demonstrativně stanoví, která kritéria bere soud v úvahu při výběru druhu a výměry trestu. U opatření ukládaných mladistvým pachatelům je jejich účel výslovně vyjádřen v § 9 ZSM.

2 Restorativní justice

V návaznosti na problémy spojené s trestáním pachatelů se ve 2. polovině 20. století rozvířily debaty o tom, zda zavedená praxe trestní justice funguje správně. Restorativní justice⁸ je koncept trestního soudnictví, jehož cílem je obnovení sociálních vazeb tak, jak existovaly před spácháním trestného činu. Více než o potrestání usiluje spíše o aktivní zapojení poškozeného do řízení, zdůrazňují se jeho práva, zatímco u pachatele se usiluje o to, aby převzal zodpovědnost za své činy tím, že nahradí způsobenou škodu a pochopí význam újmy, jež poškozený v důsledku jeho jednání utrpěl. Nahrazena má být nejen škoda materiální, ale i újma psychická, narušení rodinných a sociálních vazeb, společenského postavení a soukromého života.⁹ Howard Zehr hovoří o pavučině vztahů v souvislosti s událostí trestného činu a hledání cesty, jak přetřhaná předvíra obnovit. Jeho pojetí restorativní justice je představováno třemi faktory¹⁰:

1. *újmy a potřeby*: úkolem je zjistit, jaká újma byla způsobena oběti, případně dalším osobám a jaké jsou jejich potřeby
2. *závazky a povinnosti*: vznikají v důsledku způsobené újmy a z ní plynoucích potřeb oběti, odpovědnost za ně nese pachatel
3. *angažovanost a účast*: oběť a pachatel jsou hlavními osobami, jež mají mezi sebou dobrovolně vést dialog.

Restorativní justice není žádným uceleným systémem reakce společnosti na trestnou činnost, neboť každá země si tento princip upravuje dle svých možností. Restorativní justice působí vedle klasické trestní justice – retributivní justice – nebo ji vhodným způsobem doplňuje a nepředstavuje tak konkrétní paralelní systém.¹¹ Uplatňování principů restorativní justice bylo ovlivněno také Aliancí pro prevenci kriminality a trestní soudnictví při OSN. Restorativní justice je proces, ve kterém se všechny strany s hmotným zájmem v konkrétním

⁸ Z anglického „restore“- obnovit, tedy obnovující justice.

⁹ KARABEC, Z. Koncept restorativní justice. In KARABEC, Z. (ed.). *Restorativní justice: Sborník příspěvků a dokumentů*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 8-9.

¹⁰ KRACÍK, M. Možnosti řešení trestných činů. In DOUBRAVOVÁ, D. (ed.). *Probace a mediace*. Praha: Portál, 2010, 1. vydání, s. 30.

¹¹ FRYŠTÁK, M., ŽATECKÁ, E. Princip restorativní justice v novém trestním zákoníku. In *Dny veřejného práva 2007- Days of Public Law*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. Dostupné na http://www.law.muni.cz/sborniky/Days-of-public-law/files/pdf/Souhrn_Final.pdf. s. 650.

trestném činu sejdou, aby se kolektivně usnesly, jakým způsobem se vyrovnají s následky tohoto trestného činu a jejich důsledky pro budoucnost.¹²

Pojem restorativní justice nelze ztotožňovat s pojmem mediace. Rozdíl spočívá v tom, že ne vždy je vhodný přímý kontakt pachatele s obětí a dále pak restorativní justice nemá za cíl pouhé uspokojení poškozeného, ale spíše porozumění pachatele a uvědomění si vlastní odpovědnosti, což je předpokladem pro účast ve většině restorativních programů.¹³

Myšlenky restorativní justice se prosadily v podobě konkrétních programů. Doporučení k jejich využití vydávají mezinárodní organizace: OSN, Rada Evropy a Evropská unie. Konkrétní projevy restorativní justice v českém trestním právu lze spatřit v TZ a TŘ zejména v postupném zavádění alternativních trestů, alternativ k potrestání a alternativních procesních opatření, jak bylo uvedeno v úvodu této kapitoly. Dále pak také v zákoně č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a v zákoně č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. Probace je prvkem restorativní justice. Jedná se o souhrn opatření, jež nahrazují nepodmíněný trest odnětí svobody. Probační úředníci mají za úkol poskytovat potřebnou součinnost a odbornou pomoc při realizaci institutů narovnání a podmíněného zastavení trestního stíhání a při výkonu podmíněného upuštění od potrestání s dohledem, podmíněného odsouzení s dohledem, obecně prospěšných prací a domácího vězení.¹⁴ Restorativní přístup je uplatňován i při práci s mladistvými delikventy. PMS zajišťuje dohled nad mladistvými a v případě, že nebyl uložen, vede ve stanovených situacích (§ 75 odst. 1 ZSM) mladistvého k tomu, aby ve zkušební době žil řádným životem.

Na první pohled se může zdát, že restorativní přístup je pro pachatele mnohem schůdnější cestou než klasické řešení, ale opak je pravdou. Pachatel je přímo konfrontován s obětí, má závazky a morální odpovědnost, je velmi dobře obeznámen s následky trestného činu. Právě takový přístup je velmi potřebný pro to, aby v budoucnu k opakování trestné činnosti už nedocházelo. Vyžaduje ovšem od stran ochotu spolupracovat. Nebylo by ale správné, abychom se za každou cenu vždy vydávali touto cestou. U některých případů je restorativní přístup přímo nevhodný, například u trestných činů v sexuální oblasti, kdy kontakt pachatele a oběti není žádoucí. Budoucnost spočívá v kombinaci retributivního a restorativního modelu justice.¹⁵

¹² Tony F. Marshall, Aliance nevládních organizací působících při OSN v oblasti prevence kriminality, 1997.

¹³ ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. Ostrava: Key Publishing, 2007. s. 17.

¹⁴ VÁLKOVÁ, H., KUČTA, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 193.

¹⁵ KRACÍK, M. Možnosti řešení trestných činů. In DOUBRAVOVÁ, D. (ed.). *Probace a mediace*. Praha: Portál, 2010, 1. vydání, s.33.

3 Nevýhody nepodmíněného trestu odnětí svobody

Uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody je nejpřísnějším možným trestem. Měl by však vždy přijít na řadu až sekundárně. § 55 odst.2 TŘ předepisuje jeho výjimečnost, když stanoví, že u trestných činů, kde hranice zákonné sazby nepřevyšuje pět let, ho lze použít jen pokud by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život. Uplatňuje se zde zásada subsidiarity trestní represe a ekonomie trestní hrozby. U trestného činu zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1 nebo 2 TZ ještě navíc musí být splněna podmínka, že uložení takového trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti nebo není naděje, že by pachatele bylo možno napravit jiným trestem (§ 55 odst. 2 TZ). Od tohoto trestu se očekává, že ochrání společnost, zamezí dalšímu páčání trestné činnosti a bude výchovně působit na pachatele. Trest odnětí svobody je však zároveň spjat s rizikem vzniku nežádoucích efektů na odsouzeného:¹⁶

- a) *kriminální infekce*, tedy přiučení se kriminálnímu chování,
- b) *prizonizace*, tzn. odsouzený se adaptuje vězeňským podmínkám, zvykne si na určitý režim a s tím souvisí i následná
- c) *nemožnost přijmout zodpovědnost za vlastní chování*, (ve vězení, ale i po propuštění na svobodu) protože převažuje vnější řízení,
- d) prostředí neposkytuje pozitivní podněty ke změně chování a odpovědnosti za svůj způsob života, tedy *možnost převýchovy je ztížena*,
- e) *sociální izolace*, přetrhání pozitivních vazeb,
- f) *devalvace osobnosti*
- g) *riziko stigmatizace*- nálepka kriminálního
- h) nepodaří se docílit změny chování a *hrozí spíše recidiva*.

Studie ukazují, že krátkodobé tresty odnětí svobody nepřinášejí důkazy o trvalé změně chování odsouzených, ba naopak naznačují nižší účinnost ve srovnání s alternativními tresty.¹⁷ Na výše uvedené negativní jevy poukazují i jiní autoři¹⁸ hlavně v souvislosti s krátkodobými tresty odnětí svobody a volají po jejich nahrazení právě alternativními tresty, neboť ty postihují vedle osobní svobody i ostatní zájmy, jež mají pro lidi velkou hodnotu - volný čas a peníze.

¹⁶ VÁLKOVÁ, H., KUČTA, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 253.

¹⁷ Tamtéž, s. 247.

¹⁸ Např. DIBLÍKOVÁ S., KARABEC Z., MACHÁČKOVÁ R. Krátkodobé tresty odnětí svobody. *Právní praxe*, 2000, č. 7, s. 432.

Dalším problémem spojeným s trestem odnětí svobody je jeho finanční stránka a přeplněnost vězeňských kapacit. Vysoké jsou nejen počty vězňů, ale i náklady s jejich uvězněním spojené. Nejvyšší kontrolní úřad zjistil, že náklady na jednoho vězně na konci roku 2009 byly 882 Kč denně.¹⁹ Koncem září 2012 bylo 20 723²⁰ osob umístěno ve výkonu trestu odnětí svobody, což znamenalo, že české věznice byly naplněny ze 112 %, tedy byly více než přeplněny. Nyní uvádí Vězeňská služba 16 157 vězňů, to představuje 74 % naplnění kapacit. Tento stav byl však vyvolán uměle, amnestií prezidenta republiky Václava Klause udělenou počátkem roku 2013. Domnívám se, že statistická čísla se snížila pouze dočasně, navíc amnestijní rozhodnutí prezidenta podle mého názoru rozhodně nemají být prostředkem k řešení krize vězeňství. Myslím si, že v budoucnu lze očekávat opětovný růst počtu vězněných osob, a problém s nízkým počtem cel a nákladností na chod věznic tak není vyřešen.

Rizika přeplněnosti věznic souvisí dále i se znesnadněním kontroly násilí uvnitř věznice, vytváří nebezpečné prostředí pro personál a také pro vězně samotné. Vysoký počet osob znemožňuje dostát minimálním standardům vězení definovaným OSN²¹, které stanovují požadavky na životní podmínky a soukromí, přísun vzduchu, osvětlení, stravování a hygienu. Zvláště při vysokém počtu osob se věznice mohou stát líhni infekčních nemocí a po propuštění vězně se nemoci mohou dále šířit mezi populací.

Přetížení orgánů činných v trestním řízení a přeplněnost věznic je celosvětovým trendem. Protože není možné donekonečna zvyšovat kapacitu věznic v závislosti na počtu odsouzených osob, je nutné hledat jiná řešení. Těmi mohou být²² dekriminalizace, depenalizace, rozšíření využití odklonů od klasického trestního řízení před soudem a v neposlední řadě ukládání alternativních trestů.

V porovnání s nepodmíněným trestem, alternativní trest nezabavuje odsouzeného plně jeho svobody, ale vyžaduje po něm určitou součinnost - ta závisí na druhu alternativního trestu. V případě, že odsouzený nespolupracuje, soud může uložený trest přeměnit na nepodmíněný trest odnětí svobody. Závisí tedy ve značné míře na chování odsouzeného, zda se ve vězeňské cele ocitne, nebo ne.

¹⁹ TŘEČEK, Č. NKÚ: *Vězeň stál 882 korun denně, stát od něj vymohl dvacetikorunu* [online]. Idnes.cz, 15.7.2011 [cit. 15. 7. 2011]. Dostupné na http://zpravy.idnes.cz/nku-vezen-stal-882-korun-denne-stat-od-nej-vymohl-dvacetikorunu-p68-/domaci.aspx?c=A110715_145149_domaci_cen.

²⁰ Vězeňská služba České republiky, údaje z 21. 9. 2012. Dostupné na <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/>.

²¹ Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners vydané OSN, 1955. Dostupné na <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b36e8.html>.

²² SOTOLÁŘ, A., PŮRÝ F., ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C.H.Beck, 2000, s. 5.

4 Vymezení alternativních trestů

4.1 Systém alternativ

V rámci řešení trestních věcí vždy nemusí dojít k potrestání pachatele, protože při dodržení zákonných podmínek může být využita i některá jiná, alternativní cesta, a to proto, že trest v daném případě není nutný a postačí jiný způsob vyřešení věci. Můžeme rozlišovat:²³

1. **alternativy k potrestání:** sem řadíme institut upuštění od potrestání a podmíněné upuštění od potrestání s dohledem, a
2. **procesní alternativní opatření, neboli odklony,** a to podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, podmíněné odložení podání návrhu na potrestání a odstoupení od trestního stíhání.

V rámci systému trestů pak můžeme hovořit o trestu odnětí svobody a jeho alternativách (**alternativních trestech**).

V návaznosti na aktivity OSN se alternativními tresty zabýval i Evropský výbor pro kriminální problémy působící v rámci Rady Evropy. Například v publikaci „Alternativní opatření k uvěznění“ rozděluje alternativní opatření na ty, jež *zajišťují osobu* pachatele (domácí vězení, víkendové vězení, nařízené ústavní léčení), do druhé kategorie spadají *sankce odlišné od trestu spojených se zajištěním osoby* (peněžitý trest, zákaz činnosti, obecně prospěšné práce, dohled, odškodnění, osobní omluva) a konečně třetím hlediskem jsou *opatření určená k vyhnutí se nebo zastavení uložení trestu zajištění osoby* (odklad výkonu trestu, podmíněný trest, odklon, neuložení trestu). Již z uvedeného názvu je zřejmé, že v terminologii této publikace je alternativním opatřením myšlen jak alternativní trest, tak procesní alternativní opatření i alternativy k potrestání (viz členění výše), proto interpretace pojmu „alternatives to imprisonment“ bude všude ve světě jiná a jednotná definice vzhledem k odlišnosti světových právních systémů téměř nemožná. Co všechno tedy můžeme zahrnout pod pojem alternativ v nejširším slova smyslu? Tokijská pravidla²⁴ obsahují široký seznam opatření odlišných od trestu odnětí svobody, která, *jsou-li jasně upravena a řádně využívána, mají přijatelný punitivní element*.²⁵ Seznam obsahuje konkrétní tresty, a to třeba domácí vězení, trest obecně prospěšných prací, podmíněný trest, i obecně vyjádřený druh trestu,

²³ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 30-32.

²⁴ Standardní minimální pravidla OSN pro opatření nespojená s odnětím svobody, přijatá jako Rezoluce 45/110 ze 14. 12. 1990.

²⁵ VAN ZYL SMIT, D. *Příručka základních principů a slibné praxe v oblasti alternativních opatření k uvěznění*. Praha: IKSP, 2010. s. 27.

například ústní sankci, výstrahu, ekonomické sankce, sankce postihující společenské postavení atd.

4.2 Alternativní trest v širším pojetí

Pojem alternativní trest není českou právní úpravou nějak definován, přesto se zde pokusím o jeho vymezení. Problematikou alternativ trestu odnětí svobody se několikrát zabývaly orgány OSN a Rady Evropy. V roce 1985 se v Miláně konala 7. konference OSN o prevenci kriminality a zacházení s pachateli, kde byla přijata Rezoluce č. 16, o snížení počtu vězňů, o alternativách trestu odnětí svobody a o společné reintegraci pachatelů. V ní byla zdůrazněna subsidiarita trestu odnětí svobody a bylo doporučeno členským státům, aby se snažily snižovat negativní účinky trestu odnětí svobody. Návrh Směrnic stran alternativ trestu odnětí svobody v rámci 8. kongresu OSN vyzdvihuje podle mého názoru základní požadavky pro alternativní trest, když doporučuje, *že alternativa nesmí zahrnovat žádnou ztrátu svobody, pachatel musí být schopen vyhovět stanoveným podmínkám a délka alternativní sankce musí být úměrná trestnému činu a délce trestu odnětí svobody, který by jinak mohl být uložen.*²⁶

Obecně lze říci, že alternativními tresty jsou všechny ty, které nejsou spojené s nepodmíněným trestem odnětí svobody.²⁷ Alternativou je pak možnost volby soudu uložit alternativně, tzn. místo nepodmíněného trestu odnětí svobody, jiný trest, nebo tento jiný trest s trestem odnětí svobody zkombinovat. Obecné pojetí alternativních trestů je velmi široké a za alternativní tresty považuje všechny možné ostatní tresty, odlišné od nepodmíněného trestu odnětí svobody, které lze podle zákona uložit.

4.3 Užší pojetí

Naproti tomu užší pojetí definuje alternativní tresty pomocí jejich hlavního účelu, kterým je náhrada za nepodmíněný trest - pak by se jednalo pouze o trest domácího vězení, obecně prospěšných prací, peněžitý trest a podmíněné odsouzení.²⁸ Účel alternativního trestu má být naplněn ve stejných ohledech, jako kdyby byl na odsouzeném vykonáván klasický nepodmíněný trest odnětí svobody. *V podmínkách českého trestního práva jsou k alternativním trestům řazeny zejména obecně prospěšné práce, podmíněné odsouzení, podmíněné odsouzení s dohledem a peněžitý trest. Ve výčtu trestů uvedeném v § 52 TZ jsou obsažené i další tresty, které se mohou v konkrétním případě takovouto alternativou stát,*

²⁶ JANDA P., KOTULÁN, P., MAREŠOVÁ, A., ROZUM, J. IKSP. K problematice alternativních trestů. *České vězeňství*, 1994, č. 3, s. 53.

²⁷ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges, 2009, s. 356.

²⁸ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 30-32.

např. samostatně uložený zákaz činnosti, takto uložené domácí vězení nebo zákaz vstupu na sportovní, kulturní nebo jiné společenské akce.²⁹

5 Systém trestů v trestním zákoníku

V důvodové zprávě k trestnímu zákoníku účinnému od 1. 1. 2010 se hovoří o novém uspořádání hierarchie trestů ve prospěch alternativ a principu ultima ratio v souvislosti s nepodmíněným trestem. Kratochvíl poukazuje na to, že současná hierarchie trestů tak, jak jsou uvedeny v § 52 TZ, této filozofii neodpovídá, a navrhuje³⁰ následující uspořádání trestů:

Tabulka č.1: Uspořádání trestů

	Navrhované řešení	Současná právní úprava
1	Domácí vězení	Odnětí svobody
2	Peněžitý trest	Domácí vězení
3	Podmíněné odsouzení	Obecně prospěšné práce
4	Podmíněné odsouzení s dohledem	Propadnutí majetku
5	Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty	Peněžitý trest
6	Propadnutí majetku	Propadnutí věci nebo jiné majetkové
7	Zákaz činnosti	Zákaz činnosti
8	Obecně prospěšné práce	Zákaz pobytu
9	Zákaz pobytu	Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce
10	Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce	Ztráta čestných titulů a vyznamenání
11	Vyhoštění	Ztráta vojenské hodnosti
12	Nepodmíněný trest odnětí svobody	Vyhoštění
13	Ztráta čestných titulů a vyznamenání, ztráta vojenské hodnosti	-----

Domnívám se, že současná hierarchie trestů vyjadřuje spíše než cíl upřednostňování alternativních trestů pořadí přísnosti jednotlivých trestů, když na špici stojí trest odnětí svobody.

Kratochvílovo řešení uvádí na prvním místě domácí vězení, což odpovídá myšlence, že jde o nejpřísnější alternativu k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a tento trest uvádí až na předposledním místě, čímž je vyjádřena zásada ultima ratio v souvislosti s nepodmíněným trestem.

²⁹ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. 2.* vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. s.551.

³⁰ Tamtéž.

5.1 Podmíněné odsouzení

Podmíněné odsouzení se uplatňuje u pachatelů méně závažné trestné činnosti. Jak plyne ze statistik Ministerstva spravedlnosti, od roku 1991 je v České republice nejčastěji ukládaným trestem.³¹ Jeho přísnější variantou je podmíněné odsouzení s dohledem, kdy je nad pachatelem přímo stanoven dohled probačního úředníka, který zajišťuje odborné vedení pachatele a poskytuje mu potřebnou pomoc. V rámci systematiky trestů bývala právní povaha podmíněného odsouzení v minulosti sporná, proto se o ní krátce zmíním.

V teorii se střetávaly dva názory: podmíněné odsouzení bylo považováno za samostatný druh trestu,³² a to s odkazem na analogii zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, kde je v § 24 odst. 1 písm. i) podmíněné odsouzení uvedeno jako samostatný druh trestního opatření. Druhý názor prezentoval podmíněné odsouzení jako způsob vyměření či výkonu trestu odnětí svobody právě proto, že podmíněné odsouzení nebylo uvedeno ve výčtu trestů. Z nyní účinného znění § 52 odst. 2 TZ je již jasné, že institut podmíněného odsouzení je spolu s podmíněným odsouzením s dohledem formou trestu odnětí svobody, nikoli samostatným trestem.³³

Přestože zákon podmíněné odsouzení pokládá za formu odnětí svobody, s takovým zařazením se neztotožňuji. Podstata trestu totiž spočívá v odložení výkonu pravomocně uloženého trestu odnětí svobody v určité délce a vede-li odsouzený ve zkušební době řádný život a vyhoví-li stanoveným podmínkám, výkon odnětí svobody se mu de facto promíjí. Navíc, i kdyby podmíněně odsouzený zavdal příčinu k nařízení výkonu (nepodmíněného) trestu, má soud možnost výjimečně ponechat podmíněné odsouzení v platnosti a výkon odnětí svobody nenařídít (§ 83 odst. 1, věta druhá TZ). Z těchto důvodů podle mého názoru nemůže jít o formu trestu odnětí svobody. Spíše bych se přiklonila k názoru, že jde o samostatný druh trestu, jehož podstata spočívá v usměrňování odsouzené osoby přiměřenými povinnostmi a omezeními (§ 48 odst. 2 TZ) během probační doby. Případné nařízení výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody vnímám spíše jako přeměnu podmíněného odsouzení na nepodmíněný trest, tak jak k tomu dochází u alternativních trestů. Domnívám se, že výše

³¹ Statistická ročenka kriminality, rok 2010. Ministerstvo spravedlnosti. Dostupné na: <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html;jsessionid=34fcf80a57e2e057dde0097c6fc7>, s. 983.

³² NOVOTNÝ, O., a kol. *Trestní právo hmotné I. Obecná část*. 4. vydání. Aspi Publishing, Praha 2003, s. 291. Blíže k právní povaze podmíněného odsouzení SOLNAŘ, V. a kol. *Systém českého trestního práva. Část třetí: tresty a ochranná opatření*. Praha: Novatrix, 2009. s.104.

³³ Shodně JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 80.

uvedené vymezení alternativních trestů tuto myšlenku podporuje a že podmíněné odsouzení patří mezi alternativní tresty.

II. Trest domácího vězení

1 Podstata trestu

Trest domácího vězení spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se v soudem určeném čase ve vymezeném obydlí, nebrání-li mu v tom důležité důvody, například výkon zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotních služeb v důsledku onemocnění či úrazu (§ 60 odst. 3 TZ). Na dobu výkonu trestu domácího vězení může soud pachateli uložit i přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti (uvedené demonstrativně v § 48 odst. 4 TZ) směřující k tomu, aby vedl řádný život.

Domácí vězení je specifické tím, že kromě postihu odsouzeného na jeho svobodě plní zároveň i restorativní funkci. Důvodová zpráva uvádí³⁴ jako hlavní argumenty pro jeho zavedení zachování pozitivních rodinných a pracovních vazeb a ušetření prostředků jinak vynakládaných na výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody. Dále vysvětluje, že domácí vězení má být alternativou především k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a že by mělo být ukládáno takovým pachatelům, které je nutné postihnout omezením osobní svobody. Tím má zákonodárce na mysli, že v konkrétním případě by nepostačoval jiný druh trestu a zároveň je nutné pachatele omezit na svobodě, ne však v takové míře, v jaké k tomu dochází u nepodmíněného trestu odnětí svobody.

Ve světě má domácí vězení již dlouhou tradici. Nepoužívá se jen jako trest, ale i místo vazby (někdy označován jako front-end model) nebo se, stejně jako tomu je v České republice, do domácího vězení propouští odsouzení pro výkon zbytku trestu odnětí svobody (back-end model).³⁵

2 Historie

*Byť může působit poněkud nezvykle, není domácí vězení v našem právním řádu institutem zcela novým. Jako alternativa vězení prvního stupně bylo součástí zákona č. 117 z roku 1852, ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, účinného až do r. 1950.*³⁶ Tehdejší

³⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., TZ.

³⁵ HOŘÁK, J. Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. *Trestní právo*, 2005, č. 12, s. 7-12.

³⁶ KALVODOVÁ, V. Domácí vězení- jedna z možných alternativ odnětí svobody? *In Dny veřejného práva 2007- Days of Public Law*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. s. 679. Dostupné na http://www.law.muni.cz/sborniky/Days-of-public-law/files/pdf/Souhrn_Final.pdf.

zákon uvádí dva druhy veřejného věznění³⁷ a domácí vězení. Pro výkon domácího vězení postačil dle § 246 buď jen slib odsouzeného, že se nevzdálí z domu, nebo byla před jeho obydlí postavena stráž. Pachatel navíc musel být bezúhonné pověsti. Pokud odsouzený slib porušil a obydlí opustil, zbytek trestu musel vykonat ve veřejné věznici. Trest domácího vězení přinesl znovu do českého systému zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, účinný od 1. 1. 2010, a je tedy v současné době velmi mladým trestem - využívat ho lze něco málo přes tři roky.

3 Ukládání trestu domácího vězení

3.1 Zákonné podmínky

Domácí vězení nelze uložit za všechny trestné činy. Je to možné pouze tehdy, když soud odsuzuje pachatele přečinu a za podmínky, že vzhledem k povaze a závažnosti přečinu a osobě a poměrům pachatele lze mít důvodně za to, že postačí uložení domácího vězení (§ 60 odst. 1 písm. a) TZ). Slovem postačí je zde myšleno, že vzhledem k osobě pachatele a jeho poměrům a k okolnostem případu není nutný přísnější trest, tedy trest odnětí svobody.

§ 60 odst. 2 TZ umožňuje uložit domácí vězení jako samostatný trest, pokud vzhledem k povaze a závažnosti přečinu a k osobě a poměrům pachatele není jiného trestu třeba. Z toho plyne, že domácí vězení může být doprovázeno současně i jiným trestem. § 53 odst. 1 TZ však neumožňuje, aby jím byly obecně prospěšné práce a trest odnětí svobody, včetně podmíněného odsouzení (§ 52 odst. 2 písm. b). Přesto lze například ze slovenského Trestného zákona dovodit (§ 34 odst. 7), že současné uložení domácího vězení s trestem povinnej práce není vyloučeno. Tato kombinace je přípustná i v Nizozemí.³⁸ Domnívám se, že uložení domácího vězení vedle OPP by ani nebylo vhodné, protože odsouzený musí trest odpracovat ve svém volném čase, a právě domácímu vězni má volný čas sloužit spíše k zachování sociálních vazeb, ne k výkonu dalšího trestu. Současné uložení domácího vězení a OPP by se naopak nepřičilo účelu trestu u odsouzeného, který je nezaměstnaný.

³⁷ § 244-5 rozlišují vězení a tuhé vězení. Rozdíl mezi nimi spočívá v tom, že v prvním typu odsouzený nemusí pracovat, zatímco u druhého typu ano. V tuhém vězení smí návštěvy přijímat jen za přítomnosti dozorců.

³⁸ HORÁK, J. Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. *Trestní právo*, 2005, č. 12, s. 8.

a) Domácí vězení jen za přečin

S účinností nového TZ (zákona č. 40/2009 Sb.) došlo k bipartici trestných činů na přečiny a zločiny. Tato kategorizace má rozšířit prostor pro uplatnění alternativ a odklonů.³⁹

Konkrétně u domácího vězení to znamená velmi široké vymezení trestných činů, u kterých tento trest přichází v úvahu. To je do určité míry problematické,⁴⁰ protože ho lze uložit za všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let (§ 14 odst. 2 TZ). Do skupiny přečinů totiž spadají i trestné činy, u kterých uložení domácího vězení vůbec nebude účelné z hlediska možnosti nápravy pachatele a preventivní funkce trestu, například u přečinu týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 odst. 1 TZ. Domnívám se však, že se v tomto ohledu dá spolehnout na úvahu soudu, kdy sice teoreticky je možné domácí vězení uložit, ale odporovalo by to účelu trestu, a proto v souladu se zásadou individualizace trestu s přihlédnutím k povaze činu,⁴¹ účinkům a důsledkům, které lze očekávat od trestu pro budoucí život pachatele (§ 39 odst. 1 TZ), soud takový trest neuloží. U některých jiných přečinů se zase nemusí uložení domácího vězení jevit jako spravedlivé, třeba u přečinu usmrcení z nedbalosti podle § 143 TZ nebo přečinu těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 147 TZ, protože hledisko formy zavinění „nedbalost“ přece ještě nemusí vystihovat konkrétní nebezpečnost trestného činu.⁴² Na druhou stranu, neumím si představit, že by přečiny, za které by bylo možné uložit domácí vězení, byly vymezeny taxativně. Znamenalo by to příliš kazuistickou úpravu, která by svou konkrétností znemožňovala časté využívání alternativního trestu domácího vězení. Soud tedy bude muset velmi pečlivě zvažovat, zda za konkrétní spáchaný přečin je trest domácího vězení adekvátní sankcí. Do budoucna by se dalo uvažovat o možnosti vymezení horní hranice trestní sazby u nedbalostních trestných činů pro určení, zda ještě spadají do kategorie přečinů a kdy už ne, tak jako tomu je u úmyslných trestných činů (§ 14 odst. 2 TZ).

b) Písemný slib pachatele

Další nutnou podmínkou je písemný slib pachatele, že se bude zdržovat ve stanovené době na stanovené adrese a že při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost

³⁹ NAVRÁTILOVÁ, J. Trest domácího vězení. *Bulletin Advokacie*, 2009, č. 10, s. 94.

⁴⁰ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 92.

⁴¹ Shodně ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 311.

⁴² JELÍNEK, J. Pojem trestného činu a kategorizace trestných činů. *Bulletin advokacie*. 2009, č. 10, s. 40.

(§ 60 odst. 1 písm. b) TZ). Spolupráce odsouzeného pak záleží hlavně v tom, aby umožnil vstup a kontrolu pracovníkům PMS ve svém obydlí, a aby si nechal na tělo upevnit náramek, pomocí kterého má probíhat elektronické sledování.⁴³ Myslím si, že je nutné, aby uložení domácího vězení bylo vždy podmíněno právě souhlasem pachatele. V opačném případě by se při vstupu probačního úředníka do obydlí za účelem kontroly přítomnosti odsouzeného a plnění přiměřených omezení a povinností mohlo jednat o zásah do práv odsouzeného: právo na nedotknutelnost obydlí zakotvuje LZPS v článku 12 a právo na ochranu před neoprávněným zásahem do soukromého a rodinného života stanovuje článek 10 odst. 2 LZPS.⁴⁴ Zdá se, že tento ústavněprávní aspekt byl úplně opomenut slovenskou právní úpravou, ta písemný slib pachatele nevyžaduje⁴⁵.

3.1.1 Spolubydlíci odsouzeného

S právy odsouzeného korespondují práva osob, které s ním žijí ve společném obydlí. Český TZ jejich souhlas s výkonem trestu nevyžaduje, což bývá považováno za nedostatek právní úpravy a někteří autoři navrhuji, aby zákonodárce zvažil zavedení tohoto institutu⁴⁶, zřejmě po vzoru některých jiných evropských zemí. Například ve Švédsku a v Nizozemí musí s uložením domácího vězení souhlasit nejen samotný pachatel, ale i dospělí členové jeho domácnosti.⁴⁷ Tento názor mi není příliš blízký a pochybuji, že argument založený na ochraně soukromí spoližijících osob obstojí. Ochrana soukromí je samozřejmě důležitá, ale nemyslím si, že občasné návštěvy probačního úředníka lze považovat za citelné narušení soukromí, spíše bych je přirovnala k jakékoli jiné návštěvě, kterou odsouzený nebo i spoližijící osoby ve společném obydlí běžně přijímají. Kontrola slouží ke zjištění přítomnosti odsouzeného, případně též ověření plnění přiměřených omezení a povinností, není tedy nikterak omezující pro spoližijící osoby a probační úředník vždy ani nemusí do obydlí vstoupit a postačí, že mu odsouzený otevře. Navíc po zavedení elektronického monitoringu budou tyto prezenční kontroly minimalizovány. Jsem přesvědčena o tom, že většině případů budou spoližijícími osobami rodinní příslušníci odsouzeného, kteří možnost domácího vězení namísto výkonu trestu ve věznici vřele uvítají.

V extrémních případech by mohlo dojít i k situaci, kdy spolubydlíci odsouzeného odmítnou vpustit probačního úředníka do obydlí, třeba za účelem instalace monitorovacího zařízení nebo i při běžné kontrole. Zákon totiž spolubydlícím tuto povinnost neukládá, má ji

⁴³ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011. s. 312.

⁴⁴ Shodně ŠČERBA, F. Právní úprava nových alternativních trestů. *Bulletin advokacie*. 2009, č. 10. s. 86.

⁴⁵ § 53 a contrario, zákona č. 300/2005 Z.z., Trestný zákon

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ HOŘÁK, J. Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. *Trestní právo*. 2005, č. 12, s. 8.

jen samotný odsouzený. Přestože nastíněný problém je jedním z častých argumentů pro zavedení institutu souhlasu spolubydlících, myslím si, že s odporem spolubydlících se budou v praxi probační úředníci střetávat jen sporadicky a že souhlas spolubydlících by značně celý systém zkomplikoval. Pokud by souhlas spolužijících osob byl do českého TZ skutečně zaveden, ještě předtím by měla být vyřešena otázka, co se stane, když se v průběhu výkonu trestu změni spolubydlící odsouzeného anebo svůj souhlas odvolají.

3.2 Ostatní požadavky

3.2.1 K pojmu obydlí

Co je obydlím, český TZ uvádí v § 133: *dům, byt nebo jiná prostora sloužící k bydlení a příslušenství k nim náležející*. Příslušenstvím obydlí je v souladu s § 120 a 121 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, u bytu vedlejší místnost a prostory určené k tomu, aby byly s bytem užívány (koupelna, sklep, komora). U domu příslušenstvím není přilehlý pozemek a nabízí se tedy otázka, zda je každé překročení prahu obydlí porušením písemného slibu zdržovat se ve vymezeném obydlí. Judikatura se vyjadřuje k pojmu „dům“ v tom smyslu, že se jím rozumí i přilehlá zahrada a ohrazený dvůr včetně objektů, které se zde nacházejí,⁴⁸ proto by odsouzený k trestu domácího vězení měl mít možnost se pohybovat i po zahradě a přilehlých pozemcích spojených s jeho domem.⁴⁹ Slovenský Trestný zákon⁵⁰ je ve vymezení pojmu obydlí přesnější, protože přidává ještě formulaci „k nemu prináležiaci vonkajšie priestory“. V rámci lepší srozumitelnosti by nebylo špatné, aby ustanovení českého TZ o domácím vězení také pracovalo s pojmem „obydlí a k němu přilehlé venkovní prostory“. Pod pojem obydlí je možné zahrnout i hotelový pokoj nebo chatku, třebaže neslouží k bydlení trvale.⁵¹

Konkrétní místo výkonu trestu určuje předseda senátu až v usnesení o nařízení výkonu trestu a určí ho tak, aby se nacházelo v místě trvalého pobytu nebo v místě, kde se odsouzený zdržuje, a to s přihlédnutím k jeho osobním a rodinným poměrům; je-li odsouzený zaměstnán, přihlédne i k místu výkonu zaměstnání a k možnostem dopravy do zaměstnání (§ 334a odst. 1 písm. a), § 334 odst. 3 TR).

⁴⁸ VANTUCH, P. *Trestní zákoník s komentářem*. Anag, 2011. s. 617. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28.1.2010, 6 Tdo 1459/2009.

⁴⁹ Shodně též ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 312.

⁵⁰ Zákon č. 300/2005 Z.z., Trestný zákon, § 53 odst. 2.

⁵¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 1246.

3.2.2 Rovné možnosti pro uložení trestu

Trestu domácího vězení je často v kruzích odborné i laické veřejnosti vytýkáno, že jeho zavedení porušuje princip rovnosti⁵². Nikdy totiž nebude možné, aby tento trest byl způsobilý vykonávat každý člověk. Obydlí odsouzeného musí splňovat určitá kritéria. Nejdůležitější je trvalý charakter obydlí, a to je vyloučeno u osob bez domova. K zajištění sledování vězně je dále zapotřebí zavedení elektrického proudu v jeho bytě. Kritice je podrobena skutečnost, že pachateli kvůli jeho nižšímu sociálnímu postavení nemůže být uloženo domácí vězení a místo něj bude uložen de facto přísnější trest - trest odnětí svobody. Myslím si, že v případě osob, které reálně nemají obydlí (nikoli bezdomovci ve smyslu osob bez státního občanství nebo osob, které fyzicky domov mají, avšak trvalé bydliště mají zapsáno na adrese úřadu obce, ve které se zdržují) nedochází k jejich znevýhodnění tím, že jim je uložen trest odnětí svobody. Jiný alternativní trest totiž v úvahu nepřipadá; peněžitý trest by byl nesmyslný. Trest se vždy ukládá s ohledem na poměry pachatele, a to zahrnuje i majetkové a osobní poměry. Sociální rozdíly napříč společnostmi vždy budou existovat, nicméně by bylo zcestné zrušit trest domácího vězení jen proto, že některým skupinám osob ho není možné uložit - peněžitý trest také není možné uložit všem pachatelům. Domácí vězení je alternativou, kterou soud může uložit a neexistuje žádný nárok na to, aby byl uložen zrovna tento trest. Také si nemyslím, že zrovna u bezdomovců by uložení odnětí svobody bylo nespravedlivé - naopak, osoby bez domova často uvítají právě to, že na několik měsíců jim bude zajištěna ve vězení postel a pravidelná strava.⁵³

3.3 Vhodnost trestu

Zda je domácí vězení možné a vhodné pro konkrétního pachatele, zjišťuje Probační a mediační služba v souladu s § 4 odst. 2 písm. a) zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. Využívá přitom institutu předběžného šetření, v jehož rámci podrobně zjišťuje sociální a finanční situaci obviněného. Institut se uplatňuje asi v 70 % případů.⁵⁴ Spolupráce probačního úředníka a obviněného je podmíněna souhlasem obviněného a uskutečňuje se, pokud jsou splněny podmínky pro uložení tohoto trestu. Výhodou je, že pokud předběžné šetření probíhá, děje se tak předtím, než soud rozhodne o druhu trestu. Tuto činnost považuji u trestu domácího vězení za klíčovou a domnívám se, že bez ní by mohlo

⁵² KRAHL, M. Elektronicky hlídané domácí vězení. *Právní rozhledy*, 1998, č. 5, s. 233.

⁵³ SOLNAR, V. a kol. *Systém českého trestního práva. Část třetí: tresty a ochranná opatření*. Praha: Novatrix, 2009, s. 10.

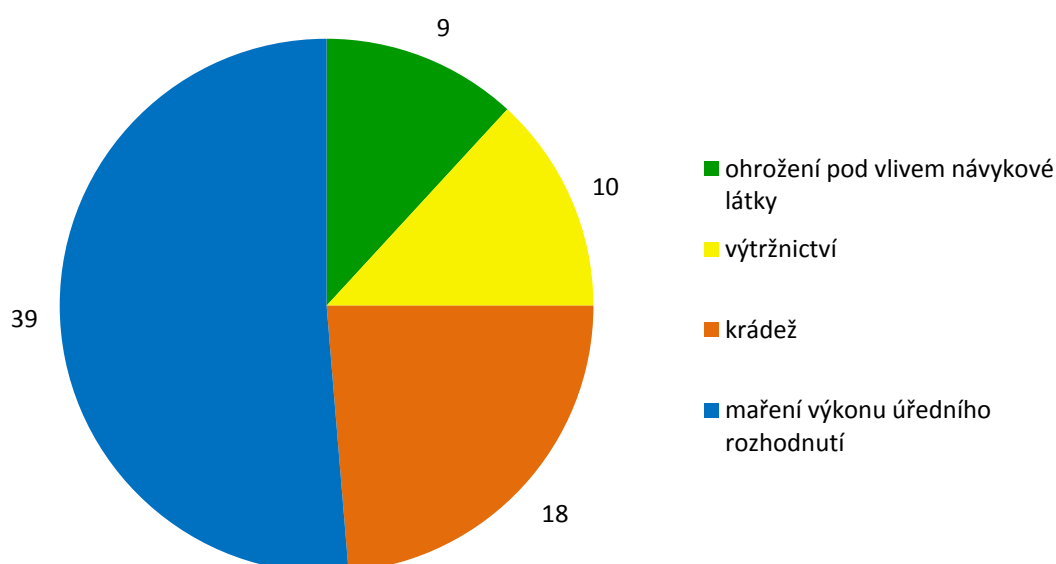
⁵⁴ Hrnčíř, L. Probační a mediační služba. Dostupné na: <https://www.pmscr.cz/informace-poskytnute-pmscr-v-roce-2008-2009/>.

v praxi docházet k většímu počtu případů, kdy domácí vězení soud sice uloží, ale poté nenařídí jeho výkon, protože následně prostě zjistí, že není možný. Institut tak podporuje zásadu procesní ekonomie. Přesto ani předběžné šetření nemůže zaručit, že budou nařízeny všechny tresty, o kterých soud na základě výsledků šetření rozhodl, protože poměry odsouzeného se od doby vydání rozsudku do nařízení výkonu trestu mohou podstatně změnit.

Trest domácího vězení může být trestním příkazem uložen pouze po předchozím vyžádání si zprávy probačního úředníka obsahující zjištění o možnostech výkonu tohoto trestu, včetně stanoviska obviněného k uložení tohoto druhu trestu a soud musí tuto zprávu zohlednit (§ 314e TŘ). Domácí vězení lze však uložit trestním příkazem nejvýše na jeden rok. Maximální doba je tedy o rok kratší, než by soud mohl uložit rozsudkem (§ 314e odst. 2, písm. b) TŘ).

Je třeba připomenout, že domácí vězení je alternativou k trestu odnětí svobody, ovšem není alternativou jedinou a ani nebude vždy u všech pachatelů alternativou vhodnou. Kromě bytových a sociálních poměrů mohou být dány i jiné okolnosti, kvůli kterým soud zvolí jinou možnost potrestání. Takovou okolností může být například recidiva. Ani u recidivistů ale není tato možnost vyloučena - bude záležet na povaze spáchaného přečinu. Trest domácího vězení je ukládán za širokou škálu přečinů (několik desítek). Nejčastější procentuální zastoupení uvádí následující graf.⁵⁵

Graf č.1: Zastoupení přečinů

⁵⁵ Informace Probační a mediační služby. Dostupné na: <https://www.pmscr.cz/informace-poskytnute-pms-cr-v-roce-2008-2009/>.

4 Výměra trestu a jeho režim

4.1 Maximální a minimální výměra

Jako nejdelší přípustnou dobu trvání domácího vězení uvádí zákon **dva roky** (§ 60 odst. 1 TZ). To je o rok více, než připouští právní úprava⁵⁶ našich slovenských a polských sousedů a převážná většina trestních předpisů na celém světě. Trochu to působí, jako by si český zákonodárce vzhledem k čerstvému zavedení tohoto trestu chtěl ve srovnání s ostatními zeměmi, kde již domácí vězení déle funguje, ponechat určitou rezervu. Důvodem pro tak vysokou horní hranici může být skutečnost, že zákonodárce vycházel z podobné filozofie jako u trestu obecně prospěšných prací, veden myšlenkou, že alternativní tresty musí být dostatečnou náhradou za nepodmíněný trest odnětí svobody, a tak u obou trestů se Česká republika vyskytuje na vrcholu mezinárodního pořadí.⁵⁷

*Zahraniční praxe ukazuje, že trest domácího vězení je ukládán nejčastěji řádově v měsících, a nikoli v letech, a proto lze předpokládat, že doba blízká se horní hranici trestní sazby dvou let bude spíše výjimkou.*⁵⁸ Podle informací PMS většina českých soudů tuto maximální délku téměř nevyužívá, v průměru se pohybuje kolem 8 měsíců, nejkratší trest byl uložen na 1 měsíc. V jediném případě bylo skutečně využito maximální horní hranice a byl uložen trest na 24 měsíců.⁵⁹

Vzhledem k tomu, že trest domácího vězení by měl nahrazovat krátkodobé tresty odnětí svobody (tresty v délce trvání přibližně do 3-6 nebo 9 měsíců, nejvíce do 1 roku⁶⁰), jeví se mi dvouletá doba jako nadbytečná. Odborná veřejnost se kloní k názoru, že je dvouletá doba *ještě přiměřená*, ale přesto připouští, že by nebylo od věci uvažovat o jejím *snížení*⁶¹ nebo že konkrétně by měla dosahovat *nejvýše jednoho roku*, tím více to platí u mladistvých pachatelů.⁶² Domnívám se, že ukládání trestu při horní hranici 2 let by nemělo být běžné i z toho důvodu, že jeho uložení je velkým zásahem do soukromí, který odsouzený neustále pociťuje, ať už díky tomu, že nosí elektronický náramek na těle, nebo díky tomu, že každou

⁵⁶ § 53 zákona č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon.

⁵⁷ KRÁL, V. Dotazy a odpovědi: Domácí vězení- další alternativní trest? *Trestněprávní revue*, 2007, č. 8, s. 237.

⁵⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 715.

⁵⁹ VÁLKOVÁ, H., KUČTA, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. C. H. Beck, 2012. 2. vydání. s. 292.

⁶⁰ DIBLÍKOVÁ, S. KARABEC, Z., MACHÁČKOVÁ, R. Krátkodobé tresty odnětí svobody. *Právní praxe*, 2000, č. 7, s. 432.

⁶¹ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 315.

⁶² HOŘÁK, J. Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. *Trestní právo*, 2005, č. 12, s. 12.

chvíli se u jeho dveří může objevit probační úředník za účelem kontroly jeho přítomnosti, případně také kontroly plnění soudem uložených povinností a omezení. Tento trest také vyžaduje od pachatele hodně silnou vůli, aby stanovený režim dodržel a místo výkonu trestu neopustil.⁶³ Nejsm si jista, zda je objektivně po dobu 2 let zvládnutelné každodenně se potýkat s pokusem vzdálit se ze svého bytu, odolat a trest tak celý vykonat. Dvouletou dobu tedy vidím jako problém, který by mohl vést k nedokončení trestu a tím k jeho přeměně na nepodmíněný trest, což je přesně to, čemu se zákonodárce chtěl vyhnout.

Minimální dobu trvání domácího vězení zákon nestanovuje, což znamená částečnou neurčitost trestu. Z toho plyne, že může být uložen i v hodně nízké výměře, například jen 24 hodin či jeden týden - v tomto případě by bylo velmi pochybné až téměř nemožné, aby domácí vězení mělo na pachatele vůbec nějaký výchovný efekt.⁶⁴ V praxi bude záležet na úvaze daného soudu, k jaké nejnižší době trvání trestu se přikloní. Přichází v úvahu i možnost několika dní, avšak tady nelze počítat s adekvátní výchovnou odezvou. Dá se proto očekávat rozpětí v řádech několika týdnů, spíše měsíců.⁶⁵ Otázka úpravy denního limitu počtu hodin a také spodní a horní hranice možné doby trvání trestu bude jistě předmětem budoucích diskuzí ve chvíli, kdy bude po zavedení možnosti elektronického monitorování hojněji využíván, protože zatím v České republice existuje příliš krátkou dobu na to, aby bylo možné objektivně zhodnotit, zda nastavené hranice jsou vyhovující. Jako inspirace by mohly posloužit některé evropské trestní zákoníky, např. polský Kodeks karny⁶⁶ - ten uvádí 1 až 12 měsíců.

4.2 Režim trestu

4.2.1 Doba strávená v obydlí

Časové rozmezí, kdy odsouzený má povinnost zdržovat se doma, určuje soud, a to zvlášť pro všední dny, dny pracovního volna a pracovního klidu vzhledem k osobě odsouzeného (§ 60 odst. 4 TZ). Před novelou TZ č. 330/2011 Sb. tomu tak nebylo a zákon stanovoval povinnost zdržovat se v určeném obydlí ve dny pracovního klidu a pracovního volna po celý den a v ostatní dny od 20:00 do 05:00 hodin, (nebránily-li mu v tom důležité důvody), nestanovil-li soud jinak.

Novější úprava se mi jeví jako vhodnější, protože TZ soudu přímo ukládá povinnost vždy zohlednit individuální denní harmonogram odsouzené osoby a časově jej vymezit.

⁶³ KRAHL, M. Elektronicky hlídané domácí vězení. *Právní rozhledy*, 1998, č. 5, s. 232.

⁶⁴ Shodně ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 1. vydání, Praha: C.H.Beck, 2009, s. 715.

⁶⁵ KYSELA, K., VOLOVECKÝ, P. Trest domácího vězení. *Trestní právo*, 2011, č. 7-8, s. 4.

⁶⁶ Článek 34, § 1 Kodeks karny, Dz.U. z 1997 nr 88 poz. 553.

Ve starší úpravě soud sice takovou možnost měl také, ale nemusel jí využít a režim trestu se pak řídil dobou stanovenou v zákoně. Za slabé místo předchozí úpravy považují, že pokud tedy soud nevymezil časový plán jinak, než předepisuje zákon, mohlo častěji než za současné úpravy docházet k situacím, kdy se odsouzený při vzdálení z obydlí odvolával na zákonnou výjimku „nebrání-li odsouzenému důležité důvody“. Nyní soud tyto důležité důvody musí dopředu zvážit a v rozsudku zahrnout. Jedná se ale jen o takové důvody, které se v životě odsouzeného objevují pravidelně, ne pouze nahodile a ojediněle - u nich je totiž i nadále přípustné podle § 60 odst. 3 TZ tuto výjimku využívat (náhlá hospitalizace rodinného příslušníka, nehoda...), na rozdíl od pravidelných důvodů, například doprovod nezletilého dítěte do školky, jež soud v rozsudku dopředu zohlední.⁶⁷ Pro tento účel byla do § 60 odst. 4 TZ přidána formulace, která demonstrativně uvádí, k jakým důležitým důvodům má soud při stanovení režimu domácího vězení přihlídnout. Jsou jimi například délka pracovní doby, čas potřebný k cestě do zaměstnání, péče o nezletilé děti, vyřizování osobních záležitostí, péče o rodinu a další, které závisí na úvaze soudu. S těmito kritérii lze souhlasit, protože všechna vedou k naplnění požadavku zachování rodinných, pracovních a sociálních vazeb odsouzeného za současného výkonu trestu.

Co se týče počtu hodin, kdy domácí vězeň musí být přítomen ve svém obydlí, nestanovoval a ani nyní po uvedené novele nestanovuje zákon žádné denní **minimální ani maximální rozmezí**, a to považují za nedostatek. Přílišná volnost v úvaze soudu se může projevit tak, že doba bude extrémní, například nepřetržitých 24 hodin denně, či naopak minimální. Příliš dlouhá doba by rozhodně nebyla vhodná, jelikož by trest domácího vězení svým rozsahem omezení osobní svobody plnil úlohu nepodmíněného trestu, a to není jeho účelem. Má být mírnější alternativou postihu na svobodě s cílem zachovat rodinu a kontakt s přáteli, udržet si zaměstnání, případně mít možnost si ho hledat. Naproti tomu trest odnětí svobody se ukládá za závažnější trestnou činnost s cílem izolovat pachatele od společnosti kvůli ochraně před ním. Naopak, moc krátký časový úsek, například žádný (v některém dni v týdnu) nebo jen 1 hodina denně, by neplnil účel trestu a nepředstavoval by pro odsouzeného žádné citelné omezení. Proto se v odborné literatuře objevuje názor,⁶⁸ že by bylo do budoucna vhodnější, aby zákon stanovil rozmezí počtu hodin, na který se může vztahovat pachatelova povinnost zdržovat se v určeném obydlí. Explicitní vyjádření počtu hodin, jež soud může jako domácí vězení uložit, by přispělo k jednodušší praxi soudů a tím i k vyšší právní jistotě. Otázkou ovšem je, jak takový limit určit. Vodítkem by se mohly stát některé zahraniční

⁶⁷ ŠČERBA, F. Trest domácího vězení po novele č. 330/2011Sb. *Trestněprávní revue*, 2012, č. 1, s. 1.

⁶⁸ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 317.

úpravy. Např. ve Velké Británii soud může uložit Curfew Order,⁶⁹ neboli zákaz vycházení z domu, jež můžeme považovat za obdobu domácího vězení. Jeho podstatou je taktéž omezení osobní svobody a povinnost zdržovat se po dobu 2-12 hodin ve stanoveném obydlí, přičemž pro každý den může být počet hodin stanoven jinak.

4.2.2 Bohoslužby

V souvislosti se stanovením režimu domácího vězení ještě stojí za zmínku možnost soudu povolit odsouzenému navštěvování pravidelných bohoslužeb nebo náboženských shromáždění (§ 60 odst. 3 TZ). Přestože nejde o právo odsouzeného a závisí tedy na úvaze soudu, zda pachateli pravidelné návštěvy bohoslužeb povolí, takové ustanovení podle mého názoru velmi znevýhodňuje ateisty. Dále také otvírá prostor k tomu, aby se ze všech nevěřících najednou naoko stali věřící a získali tak možnost pohybovat se o několik hodin týdně více na svobodě. Česká republika je sekulárním státem, a tak nevidím důvod pro to, aby stát musel odsouzeným zajišťovat možnost účasti na náboženských aktivitách. Náboženství je osobní věcí každého člověka: někdo se zajímá například o křesťanství a vyhledává ve svém volném čase tuto komunitu, jiný dává přednost motorkářským srazům nebo hraní v kapele. Do budoucna by proto bylo lepší, aby TZ takovou možnost nenabízel.

4.2.3 Omezení a povinnosti

Na dobu výkonu trestu může soud pachateli uložit přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život a zpravidla též uloží, aby nahradil škodu, kterou způsobil. Přiměřená omezení a přiměřené povinnosti demonstrativně uvádí § 48 odst. 4 TZ. Přiměřenost se musí vztahovat k zákonnému účelu omezení a musí směřovat k tomu, aby odsouzený vedl řádný život. Musí být také adekvátní vzhledem ke spáchanému přečinu. *Půjde především o taková opatření, která umožní odstranění příčin, podmínek nebo příležitostí k opětovnému spáchání trestného činu, jehož se odsouzenec už dopustil. Působí tedy na odstranění kriminogenních faktorů ze života pachatele, které byly překážkou k tomu, aby vedl řádný život.*⁷⁰

Konkrétní omezení a povinnosti uvede soud ve výroku rozsudku. Často půjde o podrobení se programům léčení závislostí či psychologického poradenství, zdržení se konzumace alkoholických nápojů, hraní hazardních her a podobně.

⁶⁹ Criminal Justice Act 2003, ustanovení 204 odst.2.

⁷⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 1.vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, str. 904.

5 Přeměna trestu

V případě, že odsouzený zmaří trest domácího vězení, soud mu může domácí vězení přeměnit (i během jeho výkonu) na nepodmíněný trest.

5.1 Přepočítání přeměny

Každý den nevykonaného trestu, byť jen započatý, soud může přeměnit na 1 den trestu odnětí svobody (§ 61 TZ). Uvedený poměr, dle něhož se určí délka přeměňovaného trestu, je shodný jako u trestu OPP. O přeměně rozhodne předseda senátu ve veřejném zasedání na návrh probačního úředníka, nebo i bez jeho návrhu (§ 334 písm. g) odst. 1 TR). Přeměněný trest odnětí svobody se pak vykoná podle zákona č.169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Zároveň soud rozhodne i o způsobu výkonu trestu, tedy o druhu věznice, do které musí odsouzený nastoupit.

5.2 Zmaření trestu

Způsoby zmaření jsou vypočteny takto: odsouzený se vyhýbá nástupu výkonu trestu, bez vážného důvodu poruší sjednané podmínky nebo zaviněně nevykoná uložený trest, či jinak maří výkon tohoto trestu (§ 61 TZ). U prvního způsobu maření trestu je podstatné, že pachateli nebrání v nástupu k výkonu tohoto trestu žádná překážka, zejména některá z těch, jež jsou uvedeny v § 60 odst. 3 TZ, případně v § 334a odst. 2 TR (počátek výkonu trestu má být stanoven tak, aby si odsouzený mohl obstarat své záležitosti), přesto však svévolně oddaluje jeho zahájení.⁷¹ Jako problematická se jeví formulace *sjednané podmínky*, jelikož odsouzený přeci nic nesjednává.⁷²

Těžko tím může být myšlen režim trestu, protože ten jednostranně určuje soud. Mohli bychom se domnívat, že zde zákonodárce odkazuje k přiměřeným povinnostem a omezením, ty ale také autoritativně určuje soud a rozhodně se nejedná o nějaké sjednávání nebo vyjednávání. *A nedovolené opuštění určeného obydlí označovat jako nevykonávání trestu také není nejpřesnější,*⁷³ jelikož odsouzený může opustit obydlí nedovoleně, ale náhle z důležitých důvodů, jak o nich bylo pojednáno v kapitole o režimu trestu (4.2). Uvedená formulace druhého a třetího z důvodu zmaření trestu je tedy dost vágní. Oproti právní úpravě účinné do 30. 11. 2011 však od 1. 12. 2011 novela č. 330/2011 Sb. přidala ještě třetí možný způsob maření trestu. Důvodem přeměny dle § 61 TZ je nově i skutečnost, že odsouzený jinak maří výkon trestu, a to například tak, že nedodrží svůj písemný slib nevzdalovat se v určenou dobu

⁷¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, str. 904.

⁷² ŠČERBA, Filip. Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. *Trestněprávní revue*, 2012, č. 1, s. 5.

⁷³ Tamtéž, s 4.

ze svého obydlí nebo neposkytuje potřebnou součinnost při kontrole probačním úředníkem (tu mu ukládá § 334b TR). Výhoda spočívá v možnosti okamžité přeměny trestu. Podle původního textu zákona totiž bylo ve stejném případě chování odsouzeného nemožné nahrazení trestu domácího vězení nepodmíněným trestem, jelikož takové jednání zákon nedefinoval jako zmaření trestu a jedinou možností bylo zahájení nového trestního stíhání pro trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání.

V odborné literatuře je kritizováno,⁷⁴ že do škatulky „maření trestu“ nespadá skutečnost, že odsouzený během výkonu trestu nevede **řádný život** (§ 60 odst. 5 TZ). Znamená to, že z důvodu chování odsouzeného, jež je v rozporu s jeho přiměřenými povinnostmi a omezeními, které mu soud uložil proto, aby ho směřovaly k řádnému životu, nelze přistoupit k přeměně trestu domácího vězení na nepodmíněný trest. Ještě zvláštnější je, že u trestu obecně prospěšných prací to možné je (§ 65 odst. 2 TZ). Jinak řečeno – k úspěšnému vykonání domácího vězení zákon vyžaduje pouze to, aby se pachatel ve stanovenou dobu zdržoval ve svém obydlí a poskytl součinnosti při kontrole jeho přítomnosti, ale o povinnosti odsouzeného dodržovat uložená omezení a povinnosti se zákon nezmiňuje, pouze uvádí, že soud je může uložit. Tato kritika je zcela opodstatněná. Vedení řádného života vnímám jako přirozený požadavek doplňující podmínky domácího vězení. Vždyť právě proto, že pachateli je dána tato důvěra a je odsouzen k domácímu vězení a ne k trestu odnětí svobody, by sám měl cítit, že má povinnost se řádně chovat a prokázat tak, že se napravil a že domácí vězení si zasloužil, že věznice pro něj rozhodně právě díky vzornému chování vůbec nebyla nutná. Na těchto principech by dle mého názoru trest domácího vězení měl fungovat. Nevedení řádného života je jasným signálem, že trest domácího vězení pro daného pachatele není dostačující. Dávalo by tedy smysl, kdyby nejen u obecně prospěšných prací, ale i u trestu domácího vězení znamenalo nevedení řádného života nedodržení podmínek pro výkon trestu a následnou možnost jeho přeměny na nepodmíněný trest. Jinak totiž ukládání přiměřených omezení a povinností je pouhým konstatováním ideální představy soudu o budoucím životě pachatele. V tomto ohledu bychom se mohli inspirovat našimi slovenskými sousedy, jejichž trestní zákoník⁷⁵ vedení řádného života uvádí jako jednu z povinností odsouzeného.

5.3 Přeměna vs. náhradní trest

Nejvýraznější změna, kterou zakotvila novela č. 330/2011 Sb., se týká způsobu, jakým soud rozhoduje o nepodmíněném trestu. Zatímco před novelou se jednalo o náhradní trest,

⁷⁴ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011, s. 321-322. Shodně KYSELA, K., VOLOVECKÝ, P. Trest domácího vězení. *Trestní právo*, 2011, č. 7-8, s. 13.

⁷⁵ § 53 zákona č. 300/2005 Z.z., Trestný zákon.

kdy soud vždy obligatorně musel při ukládání domácího vězení určit náhradní trest v délce trvání do 1 roku pro případ, že by výkon domácího vězení byl zmařen, nyní jde o možnost přeměny trestu domácího vězení nebo jeho zbytku v nepodmíněný trest. Jeho délka závisí na počtu dní nevykonaných jako trest domácího vězení.

Oba dva instituty mají své výhody i nevýhody. Náhrada trestu v jistém ohledu hrála do karet odsouzeným: i kdyby bylo uloženo domácí vězení v maximální výměře dvou let, při zmaření hrozil maximálně jeden rok ve vězení, čímž se podle mého názoru nespravedlivě zkrátila délka trestu, i když odnětí svobody je svou povahou přísnější sankcí. Naopak, při pětiměsíčním domácím vězení mohl být stanoven náhradní trest až na jeden rok, a tím by se sankce zостřila; ale právě taková hrozba mohla mít výrazné preventivní účinky a odrazovat odsouzeného od maření domácího vězení. Zásadní rozdíl mezi náhradou a přeměnou spočívá v tom, že při zmaření u přeměny nenastupuje náhradní trest celý od počátku, ale domácí vězení se promění v nepodmíněný trest už „jen“ co se týče zbytku nevykonaného původního trestu. *Projevuje se tím proporcionalita vzhledem k době, kterou byl trest domácího vězení respektován a dodržován,*⁷⁶ proto hodnotím v tomto ohledu institut přeměny jako spravedlivější.

Napadá mě otázka, jak v praxi řešit situaci, kdy by zbývalo do konce trestu domácího vězení jen několik dní. Je účelné, aby soud takový trest přeměňoval? Před 1. 12. 2011 by automaticky nastoupil náhradní trest v délce trvání až jeden rok, zatímco nyní by soud třeba vůbec nemusel trest přeměnit. Pokud soud nerozhodne o přeměně v nepodmíněný trest, fakticky tedy ponechává trest domácího vězení v platnosti až do jeho skončení. Na jednu stranu mi připadá rozumné, že soud nemusí přeměnit domácí vězení na nepodmíněný trest tehdy, když k jeho porušení došlo například jen pár dní předtím, než by jinak byl celý vykonán, na stranu druhou tím podle mého názoru dochází ke snížení autority trestu domácího vězení, a to jak z pohledu odsouzeného, tak veřejnosti. Zcela jistě by bylo nesmyslné, kdyby měl soud nařídit výkon trestu odnětí svobody v délce trvání jen jednoho, dvou, tří dní, ale i to se může stát. Nicméně považuji za důležité, aby v ostatních případech bylo důsledně dodrženo, že v případě zmaření domácího vězení musí trest být přeměněn, a to z důvodu výchovného účelu trestu a respektu k alternativním trestům. Jak definovat výše zmíněné „ostatní případy“ bude muset v budoucnu vyřešit soudní praxe.

Citovaná novela nebyla důsledná ani v tom, že se v souvislosti s institutem přeměny nevypořádala s problémem, ke kterému dni se odsouzenému počítá zmaření domácího vězení

⁷⁶ ŠČERBA, F. Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. *Trestněprávní revue*, 2012, č. 1, s. 3.

a kolik dní tedy má soud přeměnit na nepodmíněný trest. To se týká hlavně porušení písemného slibu nevzdalovat se z obydlí, protože zvláště při neexistenci elektronického monitoringu se na prohřešek může přijít až později, zatímco odsouzený bude stále pokračovat ve výkonu trestu. Navíc mezi okamžikem zmaření trestu a rozhodováním soudu o přeměně také bývá časová prodleva. Mohlo by dojít k vykonání zbytku trestu a pak by nebylo co přeměňovat.⁷⁷ U trestu OPP judikatura (viz. kapitola III./7.1) řeší zde nastíněný problém v tom smyslu, že soud má vycházet vždy z aktuálního počtu neodpracovaných hodin ke dni rozhodování soudu, dochází tedy k započtení trestu, i když odsouzený zavinil příčinu k přeměně.

5.4 Přeměna trestu odnětí svobody v domácí vězení

Novelou č. 390/2012 Sb. bylo s účinností od 1. října 2012 do TZ vloženo nové ustanovení (§ 57a) o přeměně trestu odnětí svobody na trest domácího vězení. Byl-li pachatel odsouzen za přečin k trestu odnětí svobody a již vykonal polovinu uloženého či rozhodnutím prezidenta republiky zmírněného trestu, může soud přeměnit zbytek trestu v domácí vězení. Počet dní, který by měl ještě odsouzený vykonat ve věznici, bude dále vykonávat v domácím vězení. Podmínkou pro rozhodnutí o přeměně je řádné chování odsouzeného a plnění povinností ve věznici, jímž prokázal své polepšení a lze od něj očekávat, že v budoucnu povede řádný život. Návrh může kromě odsouzeného podat státní zástupce nebo i ředitel příslušné věznice. Rozhodovat o něm bude soud ve veřejném zasedání (§ 333b TŘ). Česká republika se vydala touto cestou po vzoru Velké Británie, kde tento systém funguje již od roku 1999 a označuje se jako Home Detention Curfew.⁷⁸

Jak v České republice, tak ve Velké Británii je přeměna v domácí vězení privilegiem, odsouzený nemá na přeměnu nárok. Ve Velké Británii je tento institut využíván u pachatelů, kteří byli odsouzeni k trestu odnětí svobody v délce trvání 3 měsíce až 4 roky a o propuštění do domácího vězení nemusí žádat. Jde o automatický postup u všech vězňů, až na některé výjimky,⁷⁹ uplynula-li lhůta stanovená v nařízení Vězeňské služby.

⁷⁷ ŠČERBA, F. Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. *Trestněprávní revue*, 2012, č. 1, s. 3.

⁷⁸ BOTTOMS, A., REX, S., ROBINSON, G. *Alternatives to Prison*. William Publishing, 2004. s. 233.

⁷⁹ Prison Service Order no. 6700, kapitola 3, strana 1. Ustanovení 3.2 uvádí 3-4 měsíce: po 30 dnech, 4-12 měsíců: po odpykání čtvrtiny trestu, 12 a více: min. 90 dní, ale musí zbývat méně než polovina trestu. Výjimky jsou uvedeny v bodě 2.3-2.4. a patří mezi ně například pachatelé v minulosti podminečně propuštění, kteří podmínce nevyhověli, nebo pachatelé trestných činů v sexuální oblasti. Dostupné na <https://www.google.cz/search?q=prison+service+order+6700+UK&aq=f&oq=prison+service+order+6700+UK&aqs=chrome.0.57.11243j0&sourceid=chrome&ie=UTF-8>.

Výhodou přeměny odnětí svobody na domácí vězení bezesporu je to, že se uleví přeplněným věznicím. Za nevýhodu je nutné považovat, že se současně přitíží soudům. O přeměně trestu totiž může rozhodovat pouze soud. TŘ ani nestanoví (§ 333b), jak často může odsouzený žádost o přeměnu trestu podávat, bude-li opakovaně zamítána. Při přeměně není soud vázán maximální dvouletou dobou, kterou pro trest domácího vězení stanovuje § 60 odst. 1 TZ, a tak je i dlouhodobě odsouzeným umožněno dokončení trestu v domácím vězení. Opravdu si ale neumím představit, že odsouzený bude přeměněný trest domácího vězení vykonávat třeba pět let nebo i více a celý ho vykoná. Vždyť již samotná dvouletá maximální délka trestu domácího vězení je v celosvětovém srovnání brána jako příliš dlouhá. Český TZ by podle mého názoru měl limitovat, na kolik let domácího vězení se maximálně může trest odnětí svobody proměnit.

Právě přeměna trestu odnětí svobody na trest domácího vězení nápadně připomíná předtím již užívaný institut podmíněného propuštění (spolu s uložením povinnosti, aby se podmíněčně propuštěný zdržoval ve svém obydlí). Je-li odsouzený k trestu odnětí svobody z jeho výkonu **podmínečně propuštěn**, je mu stanovena zkušební doba, a to u přečinu až na tři roky a u zločinu až na 7 let, během které soud může mimo jiné také vyslovit, že podmíněčně propuštěný je povinen ve stanovené části zkušební doby zdržovat se ve svém obydlí (§ 89 TZ). Je to chápáno jako podmínka, při jejímž porušení by následoval návrat pachatele zpět do věznice, kde by vykonal zbytek trestu. Důvodová zpráva k novele 390/2012 Sb.⁸⁰ uvádí, že se má „propuštěním do domácího vězení“ zrychlit proces podmíněného propouštění hlavně u pachatelů drobné kriminality. Skrze ředitele věznic má být zajištěno, že ti včas rozpoznají dovršení převýchovy u odsouzeného a budou iniciovat jejich podmíněčné propuštění. Podmínky, ke kterým soud má přihlídnout při zvažování, zda pachatele podmíněčně propustit, se nově (§ 88 odst. 3 TZ) posuzují pouze u pachatelů zločinů, nikoliv přečinů. Z § 88 odst.2 TZ vidíme, že soud může návrhu ředitele věznice nevyhovět pouze pokud je zřejmé, že by pachatel po propuštění nevedl řádný život. Domnívám se, že taková formulace nedává moc prostoru soudu pro to, aby žádost odmítl.

Domácí vězení tedy může mít povahu přeměněného trestu odnětí svobody (§ 57a TZ), anebo je podmínkou stanovenou při podmíněčném propuštění z trestu odnětí svobody (§ 89 TZ). V obou případech má zmaření výkonu domácího vězení/podmínky zdržovat se v určitém obydlí za následek návrat do věznice a dokončení výkonu trestu v ní. Oba instituty se tedy příliš neliší. Rozdíl mezi nimi spočívá pouze v tom, že u podmíněného propuštění se uplatní

⁸⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 330/2012 Sb., kterým se mění TZ. Sněmovní tisk č. 584/0. Dostupné na <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=584&CT1=0>.

fikce neodsouzení, jestliže propuštěný vyhověl stanoveným podmínkám. Nabízí se otázka, jestli není taková dualita právní úpravy v našem TZ zbytečná.

5.5 Přeměna trestu OPP v domácí vězení

Byl-li pachateli uložen trest OPP a poté nastal některý z důvodů umožňující přeměnu trestu (§ 65 odst. 2 TZ a blíže v kapitole Trest OPP), pak pokud soud výjimečně neponechá trest OPP v platnosti v souladu s § 65 odst. 3 TZ, umožňuje TZ přeměnu trestu v jiný trest: odnětí svobody, peněžítý trest, ale dokonce i v domácí vězení, jsou-li pro to splněny podmínky (§ 65 odst. 2 písm. a) TZ, § 60 odst. 1 TZ).

Každá, byť i nedokončená jedna hodina OPP, se počítá jako jeden den trestu domácího vězení. Pro případ zmaření domácího vězení jako přeměněného trestu, soud podle právního stavu před 1. 9. 2012 obligatorně musel stanovit také náhradní trest odnětí svobody, který nesměl být přísnější nežli trest, který by hrozil v případě přeměny trestu OPP v odnětí svobody. Novela č. 193/2012 Sb. takovou povinnost zrušila a odstranila tím nedostatek předchozí právní úpravy - bylo by totiž nesmyslné zachovávat institut náhradního trestu, když tento byl u domácího vězení již novelou č. 330/2011 Sb. nahrazen institutem přeměny.

Samotná možnost přeměny OPP v domácí vězení vyjadřuje subsidiaritu trestu odnětí svobody: nejprve má nastoupit alternativní trest, v tomto případě tedy po neplnění méně přísného trestu OPP domácí vězení, a až po následném zmaření i domácího vězení trest odnětí svobody. Je však třeba zopakovat, že při zmaření OPP soud hned nemusí přistoupit k přeměně - může totiž výjimečně ponechat trest OPP v platnosti nebo prodloužit dobu jeho výkonu (§ 65 odst. 3 TZ) a současně nad odsouzeným stanovit dohled nebo mu uložit přiměřená omezení a povinnosti, případně výchovná opatření u mladistvých, a proto je zavedení přeměny OPP na domácí vězení některými autory kritizováno jako *zcela nadbytečné a nesystémové*.⁸¹

Skutečnost, že alternativní tresty se mohou vzájemně přeměňovat jeden ve druhý, mi nepřipadá vhodná. Všechny alternativní tresty totiž jsou založeny na určité formě součinnosti pachatele, ať už je to písemný slib pachatele u domácího vězení, nebo souhlas s OPP, či ochota zaplatit peněžítý trest. Pokud tedy selže jedna z alternativních forem, nemyslím si, že je správné nahrazovat ji jiným alternativním trestem. Literatura shodně poukazuje na to, že tím může dojít ke znevážení autority alternativních trestů.⁸²

⁸¹ ŠČERBA, F. Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. *Trestněprávní revue*. 2012, č. 10, s. 5.

⁸² Tamtéž.

Zvláštností právní úpravy je, že důvodem zmaření trestu OPP je i skutečnost, že pachatel po dobu výkonu trestu OPP nevede řádný život. Naproti tomu u domácího vězení nevedení řádného života ničemu nevádí a netvoří podmínku pro přeměnu domácího vězení na trest odnětí svobody. Jak již bylo jednou uvedeno, de lege ferenda by bylo velmi vhodné, aby nevedení řádného života odsouzeným bylo impulsem soudu pro přitvrzení trestu.

6 Výkon trestu a překážky ve výkonu

Ne všechny tresty domácího vězení, ke kterým soud pachatele odsoudí, jsou vykonány. Jakmile se rozhodnutí stane vykonatelným, má předseda senátu zaslat odsouzenému nařízení výkonu trestu, kde určí počátek trestu a místo jeho výkonu, které má být určeno podle místa trvalého pobytu nebo tam, kde se odsouzený zdržuje (§334 TŘ). Z důležitých důvodů také může dojít na základě rozhodnutí předsedy senátu k odkladu nebo přerušení výkonu trestu (§ 334 písm. d) TŘ). Praktické je ustanovení § 334e, odst. 1 TŘ, jež umožňuje předsedovi senátu, aby z důležitých důvodů rozhodl o změně místa výkonu domácího vězení, o změně doby, po kterou se musí zdržovat v bytě a o změně přiměřených omezení a povinností. Vhod může přijít tehdy, když dojde např. k vykázaní osoby vykonávající domácí vězení z obydlí při nařízení předběžného opatření podle § 76 písm. b), zákona č. 99/1963 Sb., Občanského soudního řádu, protože ve výkonu trestu bude možné pokračovat, a to za změněných podmínek.

Proti rozhodnutí o odkladu, přerušení i změně trestu se může odsouzený bránit stížností, jež má odkladný účinek. Případy, kdy soud nebo ministr spravedlnosti může upustit od výkonu trestu nebo jeho zbytku, jsou uvedeny v § 334f TŘ.

6.1 Kontrola výkonu

Kontrolu výkonu trestu má podle § 334b TŘ zajišťovat buď PMS ve spolupráci s provozovatelem elektronického kontrolního systému, který umožňuje detekci pohybu odsouzeného, anebo má odsouzený být namátkově kontrolován přímo probačními úředníky. Odsouzený je povinen za tímto účelem poskytnout potřebnou součinnost, která spočívá zejména v umožnění vstupu do místa výkonu trestu. Vyhláška 456/2009 Sb., o kontrole trestu domácího vězení v § 1 uvádí, že kontrola dále spočívá ve: vedení dokumentace, vyhodnocování plnění soudem uložených přiměřených omezení a přiměřených povinností uvedených v § 48 odst. 4 TZ směřujících k tomu, aby odsouzený vedl řádný život, prověřování, zda odsouzený nahrazuje způsobenou škodu v souladu s rozhodnutím soudu podle § 60 odst. 4 TZ a zda plní výchovná opatření uložená soudem podle § 60 odst. 5 TZ,

v prověřování důvodů porušení podmínek trestu a v informování soudu o porušení podmínek výkonu trestu nebo neplnění přiměřených omezení a přiměřených povinností, nebo neplnění výchovných opatření uložených mladistvému.

6.1.1 Elektronický monitoring

Aby trest plnil svůj účel, musí vězeň skutečně pociťovat ono omezení svobody a to, že každý jeho pohyb je monitorován. Tomu dokonale odpovídá právě elektronické sledování. Systémů na hlídání existuje více druhů. Předchůdcem elektronického sledování byla klasická kontrola odsouzeného skrze pevnou telefonní linku. Od tohoto způsobu se ale upustilo, protože takto nebylo možné poznat, zda úředník PMS opravdu hovoří s odsouzeným nebo s někým úplně jiným.⁸³ Co se týče způsobu fungování hlídacích zařízení, lze rozlišit dvě základní technologie: mikrovlnnou a satelitní.⁸⁴ Nejvíce se užívá kontrola pomocí elektronického náramku, který má odsouzený upevněný na kotníku. Součástí náramku je zařízení s elektrickým obvodem, které vysílá signál do základny umístěné v bytě odsouzeného. Tato jednotka vysílá pravidelný signál kontrolnímu středisku, aby potvrdila, že mezi náramkem a základnou byl navázán signál a že odsouzený se právě nachází v místě výkonu trestu - ve svém domě.⁸⁵ Pokud se vězeň vzdálí nebo si náramek odstraní, znamená to přerušování signálu a spuštění poplachu vysílačky, která tuto skutečnost ohlásí kontrolnímu centru. Tato mikrovlnná technologie neumí rozpoznat, kde se odsouzený pohybuje, pokud zrovna není doma. Naopak satelitní technologie může osobu sledovat i mimo domov a zaznamenávat veškerý její pohyb. Uvnitř budov a v podzemí se ale signál ztrácí a pohyb tak není možné monitorovat.

V České republice se systém elektronického monitorování od července do prosince 2012 teprve zkoušel, a to i přesto, že již v té době byl dva a půl roku trest domácího vězení součástí platné a účinné právní úpravy. Od července 2012 ho testovalo 43 odsouzených a 4 figuranti z řad probačních úředníků.⁸⁶ *Elektronické náramky od dodavatele, se kterým ministerstvo technologii testovalo, přitom nefungují na principu GPS. Místo toho je v zařízení radiový vysílač, který posílá signál do přijímacího zařízení umístěného v domácnosti vězně.*

⁸³ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges, 2009. s. 376.

⁸⁴ DOSTÁL, D., PLCHOVÁ, Z. *Domácí vězení- ušetřené miliony v nedohlednu* [online]. Euro.e15.cz, 5.10.2011 [cit. 25. 9. 2012]. Dostupné na <http://euro.e15.cz/profit/domaci-vezeni-usetrene-miliony-v-nedohlednu-862019>.

⁸⁵ KRÁL, V. Domácí vězení- další alternativní trest? *Trestněprávní revue*, 2007, č. 8, s. 235.

⁸⁶ TŘEČEK, Č. *Elektronické náramky pro odsouzené v testu uspěly, čeká je ostrý provoz* [online]. Idnes.cz, 13.12.2012 [cit. 26. 4. 2013]. Dostupné na http://zpravy.idnes.cz/elektronicke-naramky-se-odsvedcily-d6o-/krimi13.aspx?c=A121213_114820_krimi_cen.

*To je pak napojené na centrálu systému domácího vězení.*⁸⁷ Experiment byl úspěšný a Ministerstvo spravedlnosti počátkem roku 2013 zveřejnilo věcný záměr veřejné soutěže na elektronické monitorování. Vyhodnocení veřejné soutěže by mělo proběhnout zhruba v polovině roku 2013⁸⁸ „*Pokud se nestane nic závažného, bude možné v květnu 2013 uzavřít smlouvu a elektronický monitoring spustit,*“ uvedl Radomír Daňhel, náměstek ministra spravedlnosti.⁸⁹ Podle tiskové zprávy Ministerstva spravedlnosti má předmětem veřejné zakázky být dodání pouze 500 kusů monitorovacích zařízení a případné navýšení dle potřeby je limitováno počtem 2000 kusů. Nutno podotknout, že ve Věstníku veřejných zakázek⁹⁰ jsem žádnou vypsanou soutěž na elektronické monitorování nenalezla.

6.1.2 Náhodná kontrola vykonávaná probačním úředníkem

Domnívám se, že druhá varianta není dobrým řešením a že takovou kontrolou nelze uhlídat všechny odsouzené - vězni mají hodně svobody a vůbec si nemusí uvědomovat, že jsou trestáni. Spíše by to byla náhoda a smůla, kdyby odsouzeného probační úředník nachytl, že se nezdržuje v určenou dobu ve svém obydlí. Přesto takovým způsobem byla kontrola vykonávána krátce po zavedení domácího vězení, tedy od počátku roku 2010 a je vykonávána i nadále. Důvodem byly chyby ve výběrovém řízení, které Ministerstvo spravedlnosti vypsal. Důsledkem bohužel byl stav, kdy soudy ukládaly tento alternativní trest málo - jen ve 376 případech,⁹¹ právě proto, že není možné využít elektronického monitorování. Ministerstvo spravedlnosti však paradoxně argumentovalo právě tím, že finančně se vyplatí systém zavést až tehdy, když bude hlídat 500 vězňů - takový je maximální počet osob, které je údajně schopna uhlídat sama PMS. Kontrola výkonu tedy stále spočívá pouze v návštěvách probačních úředníků v bytech odsouzených a probíhá namátkově, údajně několikrát týdně. Má ji na starosti 90 pracovníků, kteří ale současně mají zabezpečovat i jinou rozsáhlou agendu, ke které jsou odborně kvalifikováni, a fyzické návštěvy domácích

⁸⁷ KÁLAL, J. *Rezort spravedlnosti chce ušetřit domácím vězením i rychlejším propuštěním vězňů* [online]. Mediafax.cz, 22.8.2012 [cit. 24. 8. 2012]. Dostupné na <http://www.mediafax.cz/domaci/4092074-Rezort-spravedlnosti-chce-usetrit-domacim-vezenim-i-rychlejsim-propustenim-veznu>.

⁸⁸ Zpráva Tiskového odbor u ministerstva spravedlnosti. Dostupné na https://www.pmscr.cz/download/VZ_EM_tiskova_zprava_Informacni_seminar_k_zadavacimu_rizeni.pdf.

⁸⁹ *Někteří vězni od května zůstanou doma. Bachaře nahradí náramky* [online]. ČT24, 13.12. 2012 [cit. 26. 4. 2013]. Dostupné na <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/207383-nekteri-vezni-od-kvetna-zustanou-doma-bachare-nahradi-naramky/>.

⁹⁰ Věstník veřejných zakázek. <http://www.vestnikverejnychzakazek.cz/cs/Searching/SearchByAuthority?ic=00025429&formId=0&size=20&page=6>.

⁹¹ ADAMČÍKOVÁ, N., KONIGOVÁ, N. *Náramky budou, až dostane domácí vězení 500 lidí, vzkazuje ministerstvo soudům* [online]. Právo, 27.2.2012 [cit. 30. 4. 2012]. Dostupné na <http://www.novinky.cz/domaci/260182-naramky-budou-az-dostane-domaci-vezeni-500-lidi-vzkazuje-ministerstvo-soudum.html>.

věžňů je dost zatěžují.⁹² Současný stav pokládám za nevyhovující a přikláním se k názoru naprosté většiny odborné veřejnosti, že uložení domácího vězení má smysl pouze za využití elektronického monitoringu.

7 Domácí vězení a mladiství

ZSM umožňuje uložit mladistvému trestní opatření domácí vězení, podmínky a způsob výkonu však neuvádí, proto se v souladu s §1 odst. 3 ZSM je nutné řídit příslušnými ustanoveními v TZ a TR. U mladistvých pachatelů by mělo být k uložení trestního opatření domácího vězení přistoupeno až subsidiárně, nelze-li nápravy dosáhnout uložení opatření výchovných a ochranných. Soud pro mládež přitom musí v souladu s § 3 odst. 3 ZSM posoudit, zda je tento druh opatření pro konkrétního mladistvého vhodný zejména s ohledem na rodinné prostředí a sociální poměry rodiny, ve které žije. Více než u dospělých pachatelů, a to právě proto, že u mladistvého často bude docházet ke změně osobních a rodinných poměrů, se uplatní ustanovení § 334e TR a předseda senátu na návrh odsouzeného, státního zástupce či probačního úředníka, ale i bez takového návrhu, rozhodne o změně místa výkonu a režimu trestu.

Nespornou výhodou uložení domácího vězení namísto nepodmíněného odnětí svobody je silný preventivní účinek. Mladistvý se nesetká s kriminálním prostředím ve věku, kdy je náchylný více než dospělý pachatel k tomu, aby podlehnul negativním vlivům. Může tak být lépe usměrněn jeho budoucí život, včetně zajištění toho, že dokončí vzdělání a omezí se příležitosti ke konzumaci návykových látek. Daní za tuto šanci na normální život je menší možnost socializace s vrstevníky, která je právě v tomto věku důležitá. Mladistvý může vnímat tento druh trestního opatření jako neúnosný zásah do svého soukromí, který vzhledem k neukončenému duševnímu a mravnímu vývoji představuje mnohem větší omezení než u dospělé osoby. Paradoxně tak může dojít ke zvýšení rizika recidivy nebo k asociálnímu chování mladistvého.⁹³ Tento efekt může být ještě umocněn, pokud soud pro mládež uloží současně s domácím vězením i některá z výchovných opatření podle § 15 a násl. ZSM, proto by uložení opatření domácího vězení mladistvému mělo vždy předcházet pečlivé zvážení soudu pro mládež a konzultace s probačním úředníkem.

⁹² FOLTÝNOVÁ, L., FOLTÝN, L. Trest domácího vězení z pohledu PMS ČR. *Státní zastupitelství*, 2011, č. 6, s. 23.

⁹³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 715.

8 Závěr

Praxe ukázala, že není možné se v řešení trestních věcí omezovat pouze na ukládání trestu odnětí svobody, protože to přináší mnohé problémy. Zejména se jedná o přeplnění věznic a s tím související finanční náročnost výkonu trestu odnětí svobody, nedostatečný výchovný efekt krátkodobých trestů odnětí svobody, negativní působení vězeňského prostředí na odsouzeného, jeho odloučení od rodinného, kulturního a pracovního prostředí. Trest domácího vězení může u méně závažné trestné činnosti plně nahradit trest odnětí svobody a přinést lepší výsledky, než kterých by se dosáhlo uvězněním pachatele. I pro poškozeného je lepší variantou z hlediska nahrazení utrpěné újmy.

Součástí české právní úpravy je trest domácího vězení něco málo přes tři roky. Dle mého názoru je správné, že byl u nás zaveden, nicméně si myslím, že k účinnosti ustanovení o domácím vězení měla být v TZ účinném od 1. 1. 2010 stanovena legisvakační lhůta v takové délce, aby bylo umožněno vypořádat se s některými problémy, jejichž existenci nelze přehlédnout. Rozdělila bych je do dvou kategorií: legislativní problémy a praktické překážky.

Stěžejní částí této kapitoly je analýza současné právní úpravy domácího vězení. Již skutečnost, že od zavedení až do současnosti, tedy za velmi krátkou dobu, byla ustanovení o domácím vězení několikrát novelizována, svědčí o ne příliš promyšlené právní úpravě. Ve své práci se zabývám otázkou souhlasu spoližijících osob, navrhuji doplnění pojmu obydlí o přilehlé prostory a podrobněji analyzuji režim trestu domácího vězení. Jako nedostatek spatřuji chybějící limitaci rozpětí počtu hodin strávených v obydlí a také poukazuji na to, že nejdelší přípustná doba trvání trestu je zbytečně dlouhá, zatímco minimální doba trvání není stanovena vůbec. Ne příliš vhodnou se mi pak jeví možnost soudu povolit odsouzenému navštěvování pravidelných bohoslužeb. V souvislosti s novelou, jež opustila koncept náhradního trestu, a zavedla přeměnu trestu, hodnotím její výhody a nevýhody. Za závažnou chybu shodně s kritikou, kterou přináší odborná literatura, považuji, že mezi povinnosti odsouzeného nepatří povinnost vést během výkonu trestu řádný život, jak je tomu například v úpravě slovenské.

Naopak jako bezproblémovou vnímám důvěru veřejnosti v tento trest. Z průzkumu,⁹⁴ který si nechalo zpracovat Ministerstvo spravedlnosti, vyplývá, že v roce 2010 česká veřejnost výrazně podporovala (69 %) zavedení tohoto trestu a jeho výhody spatřovala zejména v úspoře financí a v tom, že domácí vězni nejsou vystavováni kriminálnímu

⁹⁴ Průzkum veřejného mínění společnosti Aspectio, s.r.o. ze dne 15. 2. 2010. Dostupný na <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5266&d=310180>.

prostředí. Pokud by byl podobný výzkum proveden dnes, pravděpodobně by důvěra v domácí vězení dosti klesla, a to hlavně kvůli praktickým překážkám spojeným s výkonem trestu domácího vězení. Pokud má být trest domácího vězení kvalitní a fungující alternativou k trestu odnětí svobody, je totiž třeba zajistit kontrolu jeho výkonu i skrze elektronické monitorování, jak je tomu ve všech zemích, kde je tento trest zaveden, nikoli pouze namátkovými kontrolami odsouzeného probačním úředníkem. Elektronické sledování pachatele není finančně tak nákladné, jako kontrola prováděná probačními úředníky, odsouzené je takto možno lépe hlídat a ostatní členové žijící s odsouzeným ve společné domácnosti nejsou zbytečně obtěžováni, například buzení uprostřed noci, aby byla ověřena přítomnost odsouzeného. Podle údajů⁹⁵ platných k 31. 8. 2012 vykonává trest domácího vězení v České republice celkem 313 osob. Vzhledem k celkovému počtu odsouzených osob je zjevné, že trest domácího vězení je ukládán jen mizivému počtu pachatelů, což je zapříčiněno skepsí soudů ohledně řádného plnění účelu trestu při nedostatečném technickém zabezpečení kontroly jeho výkonu. Elektronické monitorování mělo být uvedeno do provozu v květnu 2013, ale v současné době (červen 2013) v České republice stále nefunguje.

⁹⁵ Justice.cz. Dostupné na <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5266&d=310180>.

III. Trest obecně prospěšných prací

1 Podstata trestu

Obecně prospěšné práce (dále jen OPP) jsou nejčastěji ukládaným alternativním trestem v České republice.⁹⁶ Do českého trestního práva byl tento trest zaveden novelou TZ č.152/1995 Sb., účinnou od roku 1996. Podle důvodové zprávy k této novele mají být OPP ukládány hlavně za *projevy výtržnictví a vandalství, nebo méně závažné majetkové trestné činy, kde je žádoucí působit na pachatele i veřejným míněním*. Českou republiku v používání trestu OPP předběhla spousta zemí - v některých státech funguje už téměř pětatřicet let.

Podstata trestu spočívá v tom, že pachatel je odsouzen k výkonu neplacené práce, jež má obecně prospěšný charakter. OPP musí pachatel odpracovat bezplatně ve svém volném čase, a to do dvou let ode dne, kdy soud nařídil výkon trestu. Práce odsouzený vykonává ve prospěch obcí nebo obecně prospěšných institucí. Dalo by se říct, že jde o legální nucenou práci, která ovšem není v rozporu s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a svobod⁹⁷ ani čl. 9 odst. 2 písm. a) LZPS⁹⁸.

Soud může uložit trest OPP rozsudkem nebo trestním příkazem. Následně vydá usnesení, kterým nařídí výkon OPP a určí konkrétní místo a druh práce. *Trest tedy vykazuje určitou abstraktní povahu, neboť soud, který ukládá trest, v rozsudku neuvádí bližší podrobnosti. Kromě výměry je konkretizace uskutečněna až ve vykonávacím řízení u příslušného okresního soudu. Pro pachatele je tak oddálena věcná představa o podstatě vykonávané práce a podmínkách, v nichž probíhá.*⁹⁹

Výhody obecně prospěšných prací spočívají v tom, že výkon trestu nevyžaduje tak vysoké finanční náklady jako trest odnětí svobody. Práce je vykonávána ve prospěch komunity, ve které odsouzený žije, a užitek spočívá v tom, že je prováděna zdarma. Navíc lze využít odborného potenciálu odsouzené osoby (učitel, zdravotník, sportovní trenér). Tím je taky posílen restorativní prvek, kdy odsouzený má příležitost se skrze vykonávanou činnost znovu začlenit do komunity; dalo by se to považovat za určitou odměnu za vykonanou práci. Motivací může být i to, že po úspěšném vykonání trestu se odsouzení vymaže z Rejstříku trestů (§ 65 odst. 4 TZ).

⁹⁶ Statistická ročenka kriminality. s. 983. Dostupné na <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

⁹⁷ Čl. 4 odst. 2 a odst. 3 písm. a) Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a svobod.

⁹⁸ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

⁹⁹ CHROMÝ, J. K. efektivitě výkonu obecně prospěšných prací. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2006, č. 3, s. 245.

2 Charakteristika

Trest OPP je aplikovatelný i tehdy, když ve zvláštní části TZ u konkrétní skutkové podstaty není uveden (§ 53 odst. 2 TZ). Přesto se nejedná o trest univerzální, protože jej na rozdíl od trestu odnětí svobody není možné uložit za úplně každý trestný čin.

2.1 Porovnání s ostatními tresty

Podle systematického zařazení se někdy dovozuje, že jsou OPP druhou nejpřísnější alternativou k nepodmíněnému trestu, následující po trestu domácího vězení. S takovým tvrzením lze souhlasit, protože domácí vězení rozhodně představuje větší omezení na svobodě odsouzeného, než OPP. Ve prospěch uvedeného svědčí i skutečnost, že je možné trest OPP přeměnit v trest domácího vězení.¹⁰⁰

Otázkou vztahu trestu OPP a podmíněného odsouzení se zabývá usnesení Městského soudu v Praze 51/02, kde byl vyjádřen právní názor, že ze systematiky druhů trestů v § 52 TZ nelze dovodit, že trest OPP by bylo možné obecně pokládat za mírnější trest než trest odnětí svobody, jehož výkon je podmíněně odložen. *Rozhodující v tomto směru je i výměra těchto druhů trestů, jejich dopad na pachatele, jeho stanovisko k nim a skutečnost, zda by měly být uloženy jako tresty samostatné nebo společně s dalšími tresty.*¹⁰¹ Mají-li být porovnány tyto dva tresty, pak za předpokladu, že byly uloženy samostatně, se OPP jeví jako přísnější, protože odsouzená osoba musí ve svém volném čase vykonat určitý počet hodin neplacené práce, zatímco u podmíněného odsouzení stačí, když se ve zkušební době osvědčí. Naopak jako přísnější by se dalo podmíněné odsouzení klasifikovat v případě, kdy podmíněně odsouzený by se ve zkušební době neosvědčil a trest by mu byl přeměněn až na tři léta (§ 81 odst. 1 TZ), zatímco u trestu OPP by v případě přeměny hrozilo odsouzenému maximálně 300 dní nepodmíněného trestu.

Oba tresty shodně vykazují pro odsouzeného nespornou výhodu, a tou je automatické zahlazení odsouzení, jsou-li tresty vykonány a nebyly-li přeměněny. Rozdíl spočívá ve způsobu, jakým k zahlazení dochází. U podmíněného odsouzení soud musí vyslovit, že se odsouzený osvědčil, anebo po uplynutí jednoho roku od konce zkušební doby automaticky nastane fikce neodsouzení (neměl-li odsouzený vinu na tom, že soud neučinil rozhodnutí o osvědčení se). U trestu OPP není třeba rozhodnutí soudu ani uplynutí lhůty; stačí, že odsouzený trest v plném rozsahu vykonal nebo bylo pravomocně upuštěno od výkonu jeho zbytku (§ 65 odst. 4 TZ).

¹⁰⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 838.

¹⁰¹ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 27. 2. 2002, sp. zn. 7 To 51/2002 (SR 7/2002 s. 263).

Trest OPP zpravidla není ukládán prvopachatelům, ale spíše osobám, které již dříve páchaly méně závažnou trestnou činností a zároveň u nich není nutný trest odnětí svobody.¹⁰² Naproti tomu jsou OPP přímo nevhodné pro osoby s výrazným protispolečenským zaměřením, drogově závislé osoby, profesionální zločince a mnohonásobné recidivisty páchající závažnější trestnou činností.¹⁰³

2.2 Alternativa čeho?

Judikatura potvrzuje, že trest OPP by měl být využíván jako náhrada za krátkodobé nepodmíněné tresty odnětí svobody a pouze výjimečně ukládán tam, kde by výměra trestu odnětí svobody převyšovala sedm měsíců; zpravidla vyloučené by jeho uložení mělo být u pachatelů, kterým by jinak byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody v délce trvání jednoho roku.¹⁰⁴ Do roku 2001 by se daly OPP považovat za čistou alternativu nepodmíněného trestu: mohly být uloženy, pokud by jejich výkonem bylo dosaženo účelu trestu stejně, jako kdyby byl pachatel uvězněn. Novela tehdejšího TZ (zákon č. 140/1961 Sb.) provedená zákonem č. 265/2001 Sb. zásadním způsobem změnila charakter alternativního trestu OPP, a to tak, že se již nejedná jen o alternativu nepodmíněného trestu, ale o alternativu k jakémukoli trestu. OPP lze uložit, jestliže vzhledem k povaze spáchaného trestného činu a možnosti nápravy pachatele uložení jiného trestu k dosažení účelu trestu není třeba (tehdejší § 45 TZ a nyní § 62 TZ).¹⁰⁵ Tím se značně rozšířil okruh osob, kterým jsou ukládány alternativní tresty, i když jinak by jim byl uložen třeba jen podmíněný trest. Takový jev se označuje jako „net widening“ a je označován za nežádoucí, protože uvedeným postupem nedochází ke snížení počtu vězňů, ba naopak, jejich síť se rozšiřuje.¹⁰⁶

Citovaná novela také zpřísnila podmínky pro ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody za trestné činy s horní hranicí nepřevyšující tři roky: od roku 2002 bylo možné nepodmíněný trest uložit jen za předpokladu, že by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu nevedlo k dosažení účelu trestu. *Jestliže by soud hodlal ukládat nepodmíněný trest odnětí svobody, musel by v odůvodnění svého rozsudku adekvátně vysvětlit svůj závěr o tom, že vzhledem k osobě pachatele by uložení jiného druhu trestu zjevně nevedlo k dosažení účelu trestu. Takový požadavek pak v řadě případů opravdu může soud donutit k tomu, aby*

¹⁰² ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011. s. 276.

¹⁰³ ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly Probační a mediální služby*. Ostrava: KEY Publishing, s.r.o., 2007. s. 80.

¹⁰⁴ Rozsudek NS ČR ze dne 28. 3. 2001, sp. zn. 7 Tz 39/2001 (SR 8/2001/II s. 284).

¹⁰⁵ SOLNAŘ, V. a kol. *Systém českého trestního práva. Část třetí: tresty a ochranná opatření*. Praha: Novatrix, 2009. s. 120.

¹⁰⁶ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011. s. 279.

*hledal za nepodmíněný trest odnětí svobody náhradou.*¹⁰⁷ Právě od roku 2002 výrazně vzrostl počet ukládaných trestů OPP na úkor krátkodobých trestů odnětí svobody.¹⁰⁸ V současné době musí horní hranice převyšovat pět let, aby nebylo nutné odůvodňovat, že jiný trest by zjevně nevedl k tomu, aby pachatel vedl řádný život (§ 55 odst. 2 TZ).

3 Podmínky uložení

3.1 Okruh trestných činů

Soud může uložit trest obecně prospěšných prací, odsuzuje-li pachatele za **přečin**. V odborné literatuře bylo dělení na přečiny a zločiny a s tím spojené důsledky několikrát podrobena kritice. Vzhledem k tomu, že přečinem je jakýkoli nedbalostní trestný čin a jakýkoli úmyslný trestný čin s horní hranicí trestní sazby do pěti let (§ 14 TZ), okruh trestných činů, za které lze OPP uložit, je značně rozšířen. Ve srovnání se starým TZ¹⁰⁹ bylo podle tehdejšího § 45 shodné s dnešní úpravou, že šlo trest OPP uložit za trestné činy s horní hranicí do pěti let, ovšem nečinil se rozdíl mezi úmyslnými a nedbalostními trestnými činy. Nyní definice přečinu zahrnuje jak nedbalostní trestné činy do horní hranice pěti let, tak i ty, které ji o několik let převyšují - stačí pouhá skutečnost, že jde o nedbalostní trestný čin. Nedbalostní trestné činy však obecně nemůžeme považovat za méně závažné, jelikož hledisko výše trestní sazby trestu odnětí svobody v konkrétním případě nemůže vystihnout míru škodlivosti trestného činu.¹¹⁰ Trest OPP má právě být ukládán za méně závažné projevy kriminality. Zákonné úpravy většiny evropských států stanovují, že OPP lze uložit za trestné činy, kde by jinak připadalo uložení odnětí svobody od 3 do 6-12 měsíců.¹¹¹ *Pro snížení sazby 5 let u trestných činů, za jejichž spáchání lze uložit trest OPP, a to na 12 měsíců, 2 roky nebo 3 roky*, se vyjádřila většina respondentů v průzkumu zaměřeném na institut OPP¹¹², a to již v roce 2006. S postupem času se tato sazba nesnížila - byla zachována a přibýlo rozšíření o nedbalostní trestné činy.

Nelze si nevšimnout ani nepoměrného rozdílu, který vidíme při srovnání hrozícího nepodmíněného trestu odnětí svobody za přečin (úmyslný trestný čin do pěti let nebo

¹⁰⁷ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011. s. 279.

¹⁰⁸ BARBOŘÍK, M. Trest obecně prospěšných prací- aktuální problémy a jejich řešení. *Trestní právo*, 2006, č. 5, s. 10.

¹⁰⁹ Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákoník.

¹¹⁰ JELÍNEK, J. Pojem trestného činu a kategorizace trestných činů. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 41.

¹¹¹ PŘESLIČKOVÁ, H., GAJDOŠ, R., KRUTINA, M. *Obecně prospěšné práce a další instituty restorativní justice*. Praha: Český helsinský výbor, 2003. s. 22.

¹¹² BARBOŘÍK, M. Trest obecně prospěšných prací- aktuální problémy a jejich řešení. *Trestní právo*, 2006, č. 5, s. 10. Průzkum byl prováděn mezi soudci, státními zástupci, probačními úředníky a pracovníky obcí a obecně prospěšných institucí v rámci obvodu Okresního soudu v Kroměříži.

nedbalostní s neomezenou horní hranicí) a reálné maximální výměry nepodmíněného trestu, jež by mohl být přeměněn z trestu OPP. I při maximální výměře 300 hodin OPP by přeměna v nepodmíněný trest znamenala nejvýše 300 dní odnětí svobody, což není ani rok, i když by jinak, kdyby nebyl uložen trest OPP, ale trest nepodmíněný, připadalo v úvahu odnětí svobody v délce trvání například pět let. K tomu lze doplnit, že na Slovensku je přepočítan stanoven v poměru 2:1- za každé dvě hodiny nevykonaného trestu může soud nařídít jeden den nepodmíněného trestu,¹¹³ tzn., hrozí max. 150 dní odnětí svobody.

3.2 Negativní podmínky

Jako samostatný trest lze OPP uložit, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba (§ 62 odst. 1 TZ). Z § 53 odst. 1 TZ vyplývá, že nemůže být současně uložen s trestem domácího vězení a trestem odnětí svobody, ať už podmíněným či nepodmíněným (§ 52 odst. 2 písm. b) TZ).

V § 62 odst. 2 TZ je řečeno, že soud zpravidla OPP neuloží pachateli, jemuž již v posledních třech letech uložen byl, a následně mu byl přeměněn na jiný trest. Důvodem vložení této věty do TZ dle důvodové zprávy¹¹⁴ je skutečnost, že soudy ukládaly trest OPP bez ohledu na maření či nevykonávání OPP uloženého pachateli v posledních třech letech. Zároveň zpráva upozorňuje i na to, že tento zákaz není absolutní a jestliže dojde ke změně postoje pachatele, opětovné uložení OPP je možné.

3.3 Stanovisko obviněného a další podmínky

§ 64 TZ ukládá soudu povinnost přihlídnout při ukládání trestu OPP ke **stanovisku** pachatele, jeho zdravotnímu stavu a možnosti uložení tohoto trestu. V první řadě je třeba rozlišovat mezi stanoviskem a souhlasem pachatele. Soud musí opatřit stanovisko proto, aby zbytečně neukládal takový druh trestu osobě, která se k výkonu veřejně prospěšné činnosti jako trestu bude stavět líně. Soud však i přes nesouhlasné stanovisko pachatele může trest OPP uložit. Následně, pokud ho nebude odsouzený vykonávat, je možné využít ustanovení § 65 odst. 3 TZ, ponechat trest v platnosti a prodloužit lhůtu pro jeho vykonání. *Postoj pachatele má však svůj význam při zvažování, zda tento druh trestu uložit. Jde o to, aby*

¹¹³ § 54 Trestného zákona, zákon č. 300/2005 Z.z.

¹¹⁴ Důvodová zpráva k § 62 TZ účinného od 1. 1. 2010.

*negativní postoj pachatele nebyl již od počátku překážkou jeho výkonu a aby se jeho uložení nestalo jen formalitou.*¹¹⁵

Prospěšné práce, právě proto, že závisí na odsouzeném, zda je vykoná, nebo ne, by se daly do jisté míry označit za dobrovolné, a proto je v odborné literatuře¹¹⁶ někdy kritizováno, že česká úprava OPP postrádá institut **souhlasu pachatele** a že jeho zavedení by bylo účelné. Kladný postoj pachatele vyžadují i mezinárodní dokumenty, například doporučení Rady Evropy.¹¹⁷ Souhlas pachatele by určitě byl vhodný z toho důvodu, že by ušetřil práci orgánům činným v trestním řízení a pracovníkům PMS, protože by se zbytečně nevyjednávaly podmínky prací a nenařizoval jejich výkon. I z penitenciárního hlediska je lepší, aby pachatel byl k práci pozitivně motivován, nikoli nucen. Je ale třeba mít na paměti, že ani souhlas pachatele nemůže s jistotou znamenat, že trest skutečně bude vykonán. Přestože souhlas obviněného s uložením OPP je zákonným předpokladem v drtivé většině zahraničních úprav,¹¹⁸ včetně Slovenska,¹¹⁹ můžeme polemizovat s tím, zda poskytnutí stanoviska náhodou není dostačující samo o sobě. Bylo by totiž neúčelné, aby navzdory odmítavému stanovisku pachatele soud trest OPP uložil (byť je možné představit si i takový případ, kde to právě bude vhodné i přes pachatelův nesouhlas). Velmi trefný příklad toho, kdy více než souhlas pachatele, je praktičtější zjištění jeho stanoviska, uvádí Ščerba: vypočítavý souhlas a následné záměrné nevykonávání trestu s vědomím, že povede k přeměně na nepodmíněný trest odnětí svobody, by v konečném důsledku znamenalo zmírnění trestu, tedy maximálně 300 denní odnětí svobody.¹²⁰

Jako argument pro zavedení souhlasu obviněného se často uvádí, že potenciální nesouhlas pachatele by znamenal porušení článku 9 odst. 1 LZPS, tedy že by odsouzený byl podroben nelegální nucené práci. Tento důvod je nutné odmítnout s tím, že hned ve druhém odstavci jsou stanoveny výjimky z tohoto zákazu: *za nucenou práci se nepovažuje práce ukládaná podle zákona osobám ve výkonu trestu odnětí svobody nebo osobám vykonávajícím jiný trest nahrazující trest odnětí svobody (čl. 9 odst. 2 písm. a) LZPS).*

Pro zajímavost lze doplnit, že dotazníkové šetření provedené mezi českými soudci, státními zástupci, probačními pracovníky a pracovníky obcí a obecně prospěšných institucí

¹¹⁵ VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. C.H.Beck, 2012. 2.vydání. s. 289.

¹¹⁶ Např. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. s. 378, také SOLNAŘ, V. a kol. *Systém českého trestního práva. Část třetí: tresty a ochranná opatření*. Praha: Novatrix, 2009. s. 126.

¹¹⁷ Doporučení Rady Evropy, R 92 (16), pravidlo č. 35.

¹¹⁸ SOLNAŘ, V. a kol. *Systém českého trestního práva. Část třetí: tresty a ochranná opatření*. Praha: Novatrix, 2009. s. 117.

¹¹⁹ § 54 Trestného zákona, zákon č. 300/2005 Z.z.

¹²⁰ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011. s. 282.

odhalilo, že soudci jsou jednoznačně proti zakotvení povinného souhlasu pachatele s trestem OPP, zatímco většina probačních pracovníků by byla pro.¹²¹

Trest OPP nesmí soud uložit, je-li pachatel zdravotně nezpůsobilý k soustavnému výkonu práce. Nezpůsobilost musí být samozřejmě prokázána lékařskou zprávou. V ZSM je navíc stanovena podmínka, že výkonem OPP nesmí být ohroženo zdraví, bezpečnost nebo mravní vývoj mladistvého. Pokud má pachatel zdravotní omezení, soud musí také zvážit možnosti uložení trestu. Pod tento pojem rovněž patří další praktické aspekty výkonu trestu - zda v místě bydliště odsouzeného je možnost výkonu takových prací a zda nabízený druh práce je slučitelný se schopnostmi a osobnostmi odsouzeného.

3.4 Ukládání OPP trestním příkazem

Pokud soud ukládá trest OPP trestním příkazem, od 1. 1. 2010 je povinen dle § 314 odst. 3 písm. e) TŘ si předtím vyžádat zprávu od probačního úředníka ohledně stanoviska obviněného, jeho zdravotního stavu a možnostech výkonu tohoto trestu. Zpráva zahrnuje také zvážení rizikových faktorů pro výkon OPP: časové možnosti, pracovní návyky, osobní faktory jako agresivita, znalosti, dovednosti, předchozí trestnou činnost, závislost na omamných a psychotropních látkách. *Takovým postupem je zajištěna eliminace nevhodně uložených trestů OPP obviněným bez faktického trvalého bydliště, invalidům, nemotivovaným obviněným apod.*¹²² Uvedený postup sice snižuje počet trestů OPP, které soudy celkově uloží, ale zvyšuje se jeho efektivita. Naproti tomu, za účinnosti starého TZ, byl-li trest OPP ve zjednodušeném řízení trestním příkazem ukládán, soud tak podle mého mínění činil dosti naslepo, protože nemohl být dostatečně informován o zdravotním stavu obviněného a možnostech uložení trestu a vzhledem k tomu, že zjednodušené řízení ani nevyžaduje přítomnost obviněného, tak ani nemohl být seznámen s jeho stanoviskem. V důsledku toho nemohl být trest ani řádně individualizován (§ 39 TZ). Ve srovnání s trestem domácího vězení a zákazem činnosti není délka trestu OPP uloženého trestním příkazem nějak omezena.

Jestliže jsou OPP ukládány odsuzujícím rozsudkem, stanovisko pachatele a ostatní rozhodné skutečnosti jsou zjišťovány během jednání.

¹²¹ BARBOŘÍK, M. Trest obecně prospěšných prací- aktuální problémy a jejich řešení. *Trestní právo*, 2006, č. 5, s. 10.

¹²² KRACÍK, M. Možnosti řešení trestných činů. In DOUBRAVOVÁ, D. (ed.). *Probace a mediace*. Praha: Portál, 2010, 1. vydání. s. 92.

4 Výměra a lhůta pro výkon trestu

4.1 Výměra

Výměra trestu je stanovena v hodinách. *Počet hodin OPP, který lze nařídit, se různí. Česká republika disponuje rozpětím od 50 do 300 hodin. V Anglii a Walesu lze nařídit 40 až 240 hodin, což je obecný standard ve většině států.*¹²³ TZ uvádí rozpětí 50-300 hodin, u mladistvých pachatelů se v souladu s § 26 odst. 1 ZSM snižuje horní hranice na jednu polovinu a tedy činí 150 hodin. Z judikatury plyne, že je možné uložit trest OPP i v takové výměře (např. 120 hodin), že pokud by byl následně přeměněn v trest odnětí svobody (120 dní), jeho výměra bude ve skutečnosti nižší, než zákonná dolní hranice trestu odnětí svobody (6 měsíců).¹²⁴

Nový TZ snížil počet hodin ze 400 na 300 a následoval tak většinu evropských států, přesto český TZ výrazně přesahuje horní hranici stanovenou v ostatních zemích. Pro srovnání lze uvést, že ve Francii, Velké Británii, Holandsku a Švýcarsku činí maximální hranice 240 hodin.¹²⁵ Důvodem k takovému kroku byla snaha přiblížit se evropskému standardu a také to, že nebylo vždy možné bez problémů trest stihnout vykonat ve výši 400 hodin v rámci tehdejší zákonné lhůty jeden rok. Domnívám se, že pro pracujícího odsouzeného k OPP ani 300 hodin není snadných, avšak lhůta pro dokončení byla prodloužena na dva roky. Důležité je, aby OPP byly ukládány v takové výměře, že bude objektivně možné trest vykonat.

Co se týče minimálního počtu hodin, v evropském srovnání se Česká republika opět nepohybuje u nižší, ale spíše vyšší hranice. Například Belgie a Finsko činí minimální počet hodin

4.2 Lhůta pro výkon trestu

Od okamžiku nařízení výkonu trestu OPP by odsouzený měl z hlediska výchovného působení trestu co nejdříve vykonat uložené práce, a proto TZ stanoví v § 65 odst. 1 lhůtu, do kdy nejpozději je třeba daný počet hodin odpracovat. Novelou č. 330/2011 Sb. se tato lhůta prodloužila z jednoho na dva roky. Doba dvou let je pro pachatele závazná, protože pokud jeho vinou dojde k tomu, že celý trest ve dvou letech nevykoná, může soud přeměnit zbytek trestu podle § 65 odst. 2 TZ. Nedodržení lhůty ze zdravotních nebo jiných zákonných důvodů,

¹²³ *Zdokonalování implementace Evropských pravidel o alternativních trestech a opatřeních*. Praha: IKSP, 2003, s. 21. Doporučení Rady Evropy Rec (2000) 22 a zpráva.

¹²⁴ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky č. 41/02- III. ze dne ze dne 26. 6. 2001.

¹²⁵ SUCHÝ, O. VÁLKOVÁ, H. Obecně prospěšné práce jako alternativa trestu odnětí svobody v mezinárodním srovnání. *Právní rozhledy*, 1996, č. 4. s. 152-4.

například umístění ve vazbě nebo výkonu trestu odnětí svobody, či jiných objektivních důvodů, které odsouzený nezavinil, nebrání tomu, aby i po uplynutí dvou let trest OPP dokončil; trest mu z těchto důvodů nemůže být přeměněn. Doba dva roky je svým způsobem objektivní lhůtou, přičemž za lhůtu subjektivní bychom mohli považovat časový harmonogram prací, který je individuálně stanoven každému odsouzenému k trestu OPP a je kompromisem mezi potřebami obcí nebo obecně prospěšných institucí a časovými možnostmi odsouzeného.

Podle mého názoru spočívá problém spjatý se lhůtou k vykonání OPP v tom, že někteří odsouzení budou mít při dvouleté lhůtě tendenci odkládat odpracování trestu, čímž se výchovný efekt snižuje. Tím více to platí u odsouzených, kteří jsou nezaměstnaní¹²⁶ - u nich mi přijde dvouletá doba jako extrémně dlouhá, když by mohli trest odpracovat mnohem rychleji. Například Žatecká uvádí,¹²⁷ že sto hodin trestu by zaměstnaný člověk měl být schopen odpracovat do 6 měsíců od nařízení, zatímco nezaměstnaný do dvou měsíců.

Navíc by po úspěšném vykonání OPP došlo k zahlazení odsouzení, což by jim usnadnilo hledání zaměstnání, oproti tomu, kdy by vykonání trestu natahovali na dva roky. Za opačný extrém lze uvést příklad zaměstnaného odsouzeného, který má zájem na co nejrychlejší odpracování trestu a vykonává ho ve svém volném čase po pracovní době. Tady je třeba vzít v úvahu riziko přepracování, což může mít vliv i na bezpečnost a kvalitu odvedené práce. Prodloužení lhůty k výkonu trestu z jednoho na dva roky tedy nehodnotím jako příliš pozitivní změnu.

5 Práva a povinnosti odsouzeného

5.1 Povinnosti

5.1.1 Prospěšná práce

Hlavní povinnost odsouzeného spočívá v tom, že musí **provést** *ve stanoveném rozsahu práce k obecně prospěšným účelům spočívající v údržbě veřejných prostranství, úklidu a údržbě veřejných budov a komunikací nebo jiných činnostech ve prospěch obcí, nebo ve prospěch státních nebo jiných obecně prospěšných institucí, které se zabývají vzděláním a vědou, kulturou, školstvím, ochranou zdraví, požární ochranou, ochranou životního*

¹²⁶ Shodně ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. Ostrava: KEY Publishing, s.r.o., 2007. s. 80.

¹²⁷ Tamtéž, s. 115.

prostředí, podporou a ochranou mládeže, ochranou zvířat, humanitární, sociální, charitativní, náboženskou, tělovýchovnou a sportovní činností (§ 62 odst. 3 TZ).

Okruh pracovních činností musí směřovat k obecně prospěšnému účelu a zároveň by mělo jít o smysluplnou práci. Cílem totiž je uspokojení obecného zájmu, a to je zaručeno tím, že odsouzený vykonává činnost ve prospěch subjektů, které nejsou primárně zaměřeny na zisk - obce a obecně prospěšné instituce. Může se jednat i o obecně prospěšné společnosti ve smyslu zákona č. 248/1195 Sb., o obecně prospěšných společnostech. Za účinnosti starého TZ mohla pracovní činnost prováděná pro obce spočívat pouze v úklidu a údržbě a nebylo bráno v potaz, že odsouzený může mít i odborné vzdělání, zatímco nový kodex přidal formulaci „nebo jiných obdobných činnostech“, a tím byl podstatně rozšířen okruh prací, které odsouzený může pro obce jako trest vykonávat. PMS vede seznam poskytovatelů OPP rozdělený podle jednotlivých obcí. Druh práce vyplývá z potřeb obcí nebo obecně prospěšných institucí a závisí i na stanovisku a zaměření odsouzeného. Často půjde o úklidové práce, stavební a jiné odborné práce, kancelářské práce a podobně. Odsouzený si může trest odpracovat například i jako fotbalový trenér, technik v hudebním klubu, výpomoc v mateřské školce nebo na jízdárně, ve farním sboru, domově důchodců, ale i na méně populárních místech, jako je městská skládka.¹²⁸ Osobně se domnívám, že pro odsouzeného může být úklid veřejných prostranství dost potupný, k čemuž přispívá i skutečnost, že práce vykonává v obvodu okresního soudu, kde bydlí (§ 335 TŘ). Totéž ustanovení umožňuje za souhlasu odsouzeného výkon trestu v jiném místě a jistě je využíváno těmi pachateli, kteří si při výkonu trestu přejí zůstat ve větší anonymitě. Na druhou stranu je třeba se zamyslet nad tím, jestli když odsouzený de facto zapadá mezi ostatní zaměstnance, a to jak při výkonu úklidových tak i jiných prací, je tím naplněn generálně-preventivní účinek trestu na společnost.

Práce nesmí sloužit výdělečným účelům odsouzeného. Trest musí odsouzený vykonat ve svém volném čase a **bezplatně**. Z dřívější právní úpravy vyplývalo, že práce nesmí sloužit k výdělečným účelům nikoho, novelou bylo vloženo, že nesmí sloužit k výdělečným účelům odsouzeného. Je logické, že práce nesmí sloužit k výdělečným účelům odsouzeného, neboť jde o trest. To, že slouží výdělečným účelům jiné osoby je samozřejmé, protože jinak by si musel poskytovatel těchto prací zaplatit na stejnou činnost zaměstnance.

¹²⁸ Příklady vychází ze seznamu prací dostupných ve městě Frýdek-Místek.

5.1.2 Řádný život

Navíc může soud uložit pachateli i přiměřená omezení a přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4 TZ směřující k tomu, aby vedl řádný život.

Na rozdíl od trestu domácího vězení je u OPP vedení řádného života povinností. Pojem není v zákoně vymezen. S jistotou však můžeme říci, že řádným životem se rozhodně nemyslí páchaní další trestné činnosti nebo přestupků. Při posuzování, zda odsouzený vede či nevede řádný život, bude vždy záležet na úvaze soudu a povaze protiprávního činu. Závěr o tom, že odsouzený vedl řádný život lze podle rozhodnutí Nejvyššího soudu T 1323¹²⁹ učinit zejména tehdy, pokud odsouzený *dodržoval právní řád, plnil si své povinnosti vůči státu a společnosti, nezneužíval svých práv, nenarušoval občanské soužití, nedopouštěl se přestupků, jiných deliktů a trestných činů*. Řádný život nelze zaměňovat s pojmem „trvale nezřízený život“ v občanskoprávním kontext,¹³⁰ i když některé rysy mohou mít společné. Řádný život je odsouzený povinen vést již od doby, kdy mu byl trest uložen, nikoli až od nařízení výkonu trestu, a až do doby úplného vykonání trestu OPP.¹³¹

Kontrolu dodržování přiměřených omezení a povinností směřující k vedení řádného života je pověřena PMS. Při porušení informuje soud, který může trest přeměnit, nebo výjimečně ponechat v platnosti.

Přiměřená omezení a povinnosti jsou uvedena demonstrativně. Pokud by povinnost nebo omezení nesouviselo se spáchaným činem, bylo by jeho uložení nezákonné: dle rozhodnutí 32/64¹³² *mohou směřovat pouze k tomu, aby se odsouzený zbavil návyků, které byly příčinou nebo podmínkou trestného činu, popř. aby takové jednání omezil*. Omezení nesmějí mít takovou povahu, že by se jimi v podstatě nahrazoval jiný trest, např. zákaz činnosti.

5.1.2.1 Náhrada škody a další povinnosti

S účinností od 1. 7. 2011 bylo novelou č. 181/2011 Sb. posíleno postavení poškozeného. Ustanovení § 63 odst. 2 TZ dříve hovořilo pouze o povinnosti nahradit škodu, jež soud zpravidla uloží. Nově byla ke škodě přidána ještě nemajetková újma a vydání bezdůvodného obohacení. Povinnost nahradit škodu zde má především výchovný účel,

¹²⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 8. 2010, sp. zn. 4 Tz 53/2010.

¹³⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2011, sp.zn. 21 Cdo 190/2010 definuje pojem trvale nezřízený život v kontextu s institutem vydědění podle §469a odst. 1 písm. c) Občanského zákoníku jako chování v rozporu s dobrými mravy, zatímco v trestněprávní souvislosti jde spíše o porušování zákonných povinností, typicky páchaní další trestné činnosti. Některé rysy mohou být shodné s přiměřenými omezeními a povinnostmi, například nekonzumovat nad přiměřenou míru alkoholické nápoje.

¹³¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 4. 2003, sp. zn. 4 Tz 16/2003.

¹³² JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník s a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 112.

protože odsouzený ji má dle § 48 odst. 3 TZ nahradit „podle svých sil“ a takové uložení náhrady škody neslouží jako exekuční titul.¹³³

Taktéž není rozhodné, zda poškozený svůj nárok uplatnil v adhezním řízení.

Pachateli ve věku blízkém mladistvým může též být uloženo některé vhodné výchovné opatření podle ZSM, a to buď současně s přiměřenými omezeními a povinnostmi, nebo samostatně.

5.2 Práva

Právním pachatele je, aby se měl možnost podílet na určení organizace, pro kterou bude práci vykonávat. Dále může spolupracovat na vytvoření časového harmonogramu.¹³⁴ Odsouzený má právo požádat o přerušeni nebo odloženi výkonu trestu OPP pro přechodné zhoršení zdravotního stavu (odsouzená žena také z důvodu těhotenství nebo narození dítěte), popř. také z jiných důležitých důvodů, a to nejdéle na tři měsíce ode dne právní moci rozhodnutí. Doba, po kterou má být výkon odložen nebo přerušeni, se nezapočítává do lhůty pro vykonání trestu. V případě, že by žádosti odsouzeného nebylo vyhověno, může se bránit stížností (§ 339 TR).

6 Součinnost Probační a mediační služby

PMS byla zřízena zákonem č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě. Svou činnost vyvíjí od roku 2001 a ve vztahu k výkonu alternativních trestů hraje klíčovou roli. Před zřízením PMS dohlížely nad výkonem OPP obce. Pracovník PMS je zodpovědný za provedení předjednání uloženi trestu OPP. Zohledňuje stanovisko odsouzeného a vyhodnocuje rizikové faktory, navrhuje konkrétní místo a druh práce, sleduje průběh výkonu a informuje soud o případných problémech. Dále je probační pracovník také prostředníkem mezi soudem a poskytovatelem OPP a garantuje základní informovanost o tomto alternativním trestu. Vůči obviněnému nebo odsouzenému a poškozenému je probační pracovník profesionálem, který je pověřený vedením případu a poskytováním informací; odsouzeného motivuje k výkonu trestu a dohlíží na plnění přiměřených omezení a povinností.¹³⁵ Minimálně jednou za dva měsíce provádí kontrolu výkonu prací, a to osobně, telefonicky nebo e-mailem. Úředník PMS zve klienta na pravidelné konzultace, oslovuje jeho

¹³³ Novotný, O. a kol. *Trestní právo hmotné, obecná část*. Praha: Aspi Publishing, 2003, s. 293.

¹³⁴ Trest obecně prospěšných prací-průvodce pro pachatele. Dostupné na https://www.pmscr.cz/images/clanky/PMS_letak_ng_OPP_cz.pdf.

¹³⁵ KRACÍK, M. Možnosti řešení trestných činů. In DOUBRAVOVÁ, D. (ed.). *Probace a mediace*. Praha: Portál, 2010, 1. Vydání s. 91.

sociální okolí, nabízí psychosociální podporu a pomoc, zprostředkovává kontakty na odborníky.¹³⁶

Průběh výkonu trestu upravuje TŘ v ustanoveních § 335- 340b. Po právní moci rozhodnutí, jímž byl trest OPP uložen, zašle předseda senátu jeho opis probačnímu úředníkovi. Odsouzený je poučen, aby se do 14 dní dostavil na příslušné středisko PMS k projednání podmínek trestu, jinak může dojít k přeměně. Poté je soudem vydáno usnesení o nařízení výkonu trestu. Takový postup dle Žatecké¹³⁷ zbytečně trestní řízení zpomaluje a proto navrhuje, aby výkon trestu nařizovala PMS, která by po uložení trestu soudem sama vyhledala vhodné pracovní místo a nařídila výkon. Prakticky by to znamenalo, že odsouzený by do jednoho měsíce mohl nastoupit výkon trestu. Uvedeným postupem by rozhodně nebyl porušen princip zákonnosti, jelikož o trestu rozhodl soud, pouze o nařízení jeho výkonu by rozhodovala PMS.

7 Přeměna trestu OPP

Trest OPP nebo jeho zbytek může soud přeměnit na jiný druh trestu, a to pouze ze čtyř důvodů: nevedení řádného života, vyhýbání se nástupu výkonu trestu, porušení sjednaných podmínek výkonu trestu OPP bez závažného důvodu, jiné maření výkonu tohoto trestu nebo zaviněné nevykonání trestu ve stanovené době (§ 65 odst. 2 TZ).

Pojem „stanovená doba“ by se dal vyložit dvojím způsobem, a proto judikatura¹³⁸ tento rozpor odstranila, když jasně uvádí, že jde o *konkrétní časové vymezení (harmonogram) provádění výkonu tohoto trestu příslušným obecním úřadem v rámci projednání podmínek jeho výkonu s odsouzeným. Jen v případě, že odsouzenému není při projednávání podmínek výkonu trestu OPP takto vymezena doba jeho provádění, je touto “stanovenou dobou” lhůta jednoho roku (nyní dva roky). Jestliže odsouzený, aniž mu v tom něco závažného bránilo, přes výzvy příslušného orgánu nezačal v určené lhůtě vykonávat trest obecně prospěšných prací, je zřejmé, že ve stanovené době zaviněně nevykonal uložený trest. V takovém případě je nerozhodné, že zákonná roční lhůta pro výkon tohoto trestu dosud neuplynula.*

Výjimečně, tedy i přesto, že nastala některá z výše jmenovaných 4 situací, soud k přeměně nemusí přistoupit, a může trest OPP ponechat v platnosti, ale pokud to učiní, zároveň je nutné, aby prodloužil dobu výkonu trestu až na šest měsíců a nad odsouzeným

¹³⁶ PŘESLIČKOVÁ, H., GAJDOŠ, R., KRUTINA, M. *Obecně prospěšné práce a další instituty restorativní justice*. Praha: Český helsinský výbor, 2003, s. 31.

¹³⁷ ŽATECKÁ, E. Poznatky z praxe probačních pracovníků. *Trestněprávní revue*. 2007, č. 6. s.

¹³⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky č. 50/1999 Sb.

stanovil dohled, uložil mu přiměřená omezení a povinnosti, případně výchovná opatření u mladistvého (§ 65 odst.3 TZ).

Prodloužením doby výkonu trestu OPP se tedy trest nepromění, ale automaticky se zostří kontrola pachatele, ať už dohledem, nebo stanovením některých omezení.

Uvedené důvody se vážou na časové období již od samotného odsouzení (nikoli až od nařízení výkonu trestu) do skončení výkonu trestu OPP.

Trest OPP je možné přeměnit na trest domácího vězení, peněžitý trest nebo trest odnětí svobody (§ 65 odst. 2 písm. a), b), c). Poslední jmenovaná možnost se u trestu, jež je alternativou k trestu odnětí svobody předpokládá, ovšem přeměna jednoho alternativního trestu v jiný alternativní trest mi nepřipadá šťastná. Nepochybně je tím vyjádřena subsidiarita trestu odnětí svobody, ale domnívám se, že nemůže být nekonečná. Analogicky je upravena i přeměna u peněžitého trestu, z něž se může stát trest domácího vězení nebo trest OPP. Z výše uvedeného vyplývá, že domácí vězení je nejpřísnějším alternativním trestem, za ním následuje trest OPP a peněžitý trest.

Znamená snad způsob uvedení jednotlivých možností i pořadí, ve kterém by se trest OPP eventuálně měl přeměňovat, tzn. pokud jsou splněny podmínky pro uložení domácího vězení, musí soud trest OPP přeměnit právě na domácí vězení? Důvodová zpráva k tomu neuvádí vůbec nic. Dle Šámala¹³⁹ *jde o alternativy, jejichž použití je na uvážení soudu. Záměr zákonodárce umožnit přeměnu trestu OPP na trest domácího vězení a peněžitý trest by se dal vyložit jako snaha za každou cenu se vyhnout uložení krátkodobého trestu odnětí svobody.*

7.1 Rozhodnutí o přeměně

O přeměně rozhodne předseda senátu ve veřejném zasedání bez zbytečného odkladu, a to na návrh probačního úředníka nebo i bez jeho návrhu (§ 340 b TR). U přeměny v domácí vězení a trest odnětí svobody se každá, i jen započatá nevykonaná hodina OPP počítá jako jeden den ve (domácím) vězení. Problematické je, ke kterému okamžiku se má v souvislosti se zavdáním příčiny k přeměně trestu určit počet neodpracovaných hodin. Pachatel například přestane vést řádný život, a tím zavdá příčinu k přeměně trestu, avšak ve výkonu OPP bude dále pokračovat. Domnívám se, že teoreticky by se porušením povinnosti vést řádný život měl fixovat počet odpracovaných hodin a zbývající počet by byl závazný pro soud při rozhodování o přeměně. Rozhodnutí R 50/1999 Sb. však vyjadřuje opačný právní názor, a to takový, že soudy při rozhodování o přeměně mají vždy vycházet z aktuálního počtu neodpracovaných hodin ke dni rozhodování soudu. Pro tento případ by bylo velmi praktické, aby byla vytvořena

¹³⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009. s. 864.

evidence, která by poskytla soudu aktualizovaný přehled o stavu odpracovaných hodin u jednotlivých odsouzených.¹⁴⁰

V praxi může často docházet k tomu, že odsouzený trest OPP záměrně nevykonává, tudíž soud rozhodne pravomocně o jeho přeměně, nicméně odsouzený se vyhne nástupu výkonu přeměněného trestu tím způsobem, že trest OPP jednoduše vykoná, než dojde k nařízení výkonu přeměněného trestu. Dokonce i po vydání usnesení o nařízení výkonu přeměněného trestu a před jeho nástupem se tomu lze vyhnout dokončením trestu OPP, jelikož vykonaný trest OPP musí být započten. Uvedené řešení můžeme dovodit z rozhodnutí R 50/1999 Sb., kdy Nejvyšší soud opřel své stanovisko o ustanovení § 38 odst. 2 TZ, tedy, že pokud stačí mírnější sankce, nesmí být uložena sankce přísnější. Ke stejnému závěru došel v jednom z případů¹⁴¹ i obecný soud, jež odůvodnil své rozhodnutí o odkladu výkonu přeměněného trestu odnětí svobody pomocí analogie legis k ustanovení o peněžitém trestu (§ 344 odst. 3 TR), že zaplacením peněžitého trestu lze odvrátit výkon nařízeného náhradního trestu odnětí svobody.¹⁴²

Byť je takový postup nestandardní, započtení trestu OPP v zásadě není protizákonné ani v rozporu s účelem trestu, ale to platí jen tehdy, když k přeměně OPP došlo v důsledku toho, že odsouzený neplnil časový harmonogram prací a poté (po přeměně v jiný trest) byl ochoten sám od sebe práce dokončit. Jestliže ale budeme hovořit o přeměně trestu OPP z důvodu, že pachatel nevedl řádný život a nedodržel povinnosti a omezení, pak už s argumentací výše uvedenou souhlasit nelze. *Lze říci, že trest OPP má podobnou funkci jako podmíněné odsouzení, tj. že pachateli je dána výstraha ...je základním prvkem individuálně preventivního působení takového alternativního trestu a základním prvkem ochrany společnosti vůbec.(...) Jestliže tedy zákon poskytuje pachateli relativně spolehlivou možnost jak odvrátit přeměnu OPP na trest odnětí svobody v případě nevedení řádného života, nelze zřejmě odůvodnit tak spolehlivě a racionálně jako stejnou možnost odsouzeného pro případ, že přeměna OPP hrozí v důsledku nevykonávání tohoto trestu v předepsaném harmonogramu.*¹⁴³

¹⁴⁰ ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. Ostrava: KEY Publishing, s.r.o., 2007. s. 115.

¹⁴¹ POLMOVÁ, O. K jednomu z problémů výkonu trestu obecně prospěšných prací. *Trestněprávní revue*, 2008, č. 3, s. 80-81.

¹⁴² Podle některých právních názorů takové započtení možné není, protože nelze použít analogii k peněžitému trestu, jednalo by se o příliš extenzivní výklad, a proto je-li o přeměně OPP rozhodnuto, nelze už výkon trestu odnětí svobody odvrátit. K tomuto stanovisku blíže DRAŠTÍK, A., HASCH, K. Ještě k výkonu obecně prospěšných prací. *Trestní právo*. 1999, č. 5. s. 21.

¹⁴³ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty...* s. 292.

8 Závěr

Ukládání trestu OPP přináší oproti nepodmíněnému trestu mnoho výhod: zejména umožňuje zachování sociálních vazeb pachatele a zbytečně jej nevystavuje kriminálnímu prostředí. Jedinečnost spočívá v tom, že neplacená práce v komunitě, kde odsouzený žije, přispívá k jeho nápravě a reintegraci.

OPP jsou českým delikventům ukládány již 18. rokem. Za jejich existence proběhla řada novelizací, které zkvalitnily institut OPP, ale i v současné právní úpravě lze vysledovat několik sporných bodů, které by v budoucnu měly být vyřešeny. Na tomto místě se ve stručnosti pokusím shrnout ty, které považuji za nejdůležitější.

Ztotožňuji se s názorem vyjádřeným v odborné literatuře, že okruh trestných činů, za které je možné OPP uložit, je příliš široký. Protože jde o kategorii přečinů, stejná problematika se týká i dalšího alternativního trestu, kterým se v této práci zabývám - domácího vězení. V tomto směru by bylo vhodné, aby zákonodárce zvážil omezení horní hranice trestní sazby, pro kterou by ještě bylo přípustné za přečiny tresty OPP a domácího vězení ukládat. Inspirativní by mohla být slovenská právní úprava s horní hranicí nepřesahující 5 let. Ještě přínosnější by s ohledem na poměr přeměny obou trestů v TZ mohla být i nižší hranice, protože by pak koncept obou alternativních trestů lépe korespondoval s myšlenkou, že se jedná o náhradu za nepodmíněný trest. Za předpokladu, že by nějak nebyla diferenciována závažnost přečinů, měla by být zpřísněna přepočtová formule pro přeměnu těchto trestů.

V porovnání se zahraničními úpravami byla a je často podrobována kritice naše maximální výměra OPP, která činila za účinnosti starého TZ 400 a nyní 300 hodin. Myslím si, že pokud je k výkonu OPP dána lhůta dva roky, 300 hodin nepředstavuje nadměrně přísnou právní úpravu. Na druhou stranu, je těžké určit mezník, jaký počet hodin už působí na odsouzeného demotivačně.

Téměř ve všech odborných příspěvcích je za nedostatek právní úpravy považováno, že TZ neobsahuje institut souhlasu pachatele s uložením trestu OPP. S tímto názorem si dovoluji nesouhlasit, protože, jak bylo popsáno v kapitole 2.3, jako dostačující se jeví spolehlivé zjištění stanoviska pachatele.

Jako poslední sporný bod právní úpravy bych uvedla možnost přeměny OPP na domácí vězení nebo peněžitý trest. Vzájemná přeměna alternativ mi nepřipadá vhodná. Domnívám se, že spolu s tím, že při nevedení řádného života, jakožto důvodu přeměny, není

žádným způsobem stanoveno, odkdy se počítá zmaření trestu, je dán významný faktor snižující respekt k trestu OPP.

Seznam použitých zdrojů

Monografie, učebnice, komentované zákony

- BOTTOMS, A., REX, S., ROBINSON, G. *Alternatives to Prison*. William Publishing, 2004. 567 s.
- BROWNLEE, I. *Community punishment- A critical introduction*. Essex: Addison Wesley Longman Limited, 1998. 230 s.
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges, 2009. 895 s.
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. 1216 s.
- KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 272 s.
- KRATOCHVÍL, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 920 s.
- NOVOTNÝ, O., a kol. *Trestní právo hmotné I. Obecná část*, 4. vydání. Aspi Publishing, Praha 2003. 435 s.
- PŘESLIČKOVÁ, H., GAJDOŠ, R., KRUTINA, M. *Obecně prospěšné práce a další instituty restorativní justice*. Praha: Český helsinský výbor, 2003. 72 s.
- SOLNAŘ, V. a kol. *Systém českého trestního práva. Část třetí: tresty a ochranná opatření*. Praha: Novatrix, 2009. 283 s.
- SOTOLÁŘ, A., PÚRÝ F., ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000. 468 s.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 3285 s.
- ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2011. 416 s.
- VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 544 s.
- VANTUCH, P. *Trestní zákoník s komentářem*. Anag, 2011. 1368 s.
- ŽATECKÁ, E. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. Ostrava: Key Publishing, 2007. 136 s.

Odborné články, příspěvky ve sbornících

- DIBLÍKOVÁ S., KARABEC Z., MACHÁČKOVÁ R. Krátkodobé tresty odnětí svobody. *Právní praxe*, 2000, č. 7, s. 432.
- JANDA P., KOTULÁN, P., MAREŠOVÁ, A., ROZUM, J. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. K problematice alternativních trestů. *České vězeňství*. 1994, č. 3, s. 53.
- HOŘÁK, J. Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. *Trestní právo*, 2005, č. 12, s. 7-12.
- NAVRÁTILOVÁ, J. Trest domácího vězení. *Bulletin Advokacie*, 2009, č. 10, s. 94.
- JELÍNEK, J. Pojem trestného činu a kategorizace trestných činů. *Bulletin advokacie*. 2009, č. 10, s. 40.
- ŠČERBA, F. Právní úprava nových alternativních trestů. *Bulletin advokacie*. 2009, č. 10, s. 86.
- KRAHL, M. Elektronicky hlídané domácí vězení. *Právní rozhledy*, 1998, č. 5, s. 233.
- KRÁL, V. Dotazy a odpovědi: Domácí vězení- další alternativní trest? *Trestněprávní revue*, 2007, č. 8, s. 237.
- BOLEDOVIČOVÁ, L. Podmínky uložení českého trestu domácího vězení a anglického curfew requirement. *Trestněprávní revue*, 2013, č. 3, s. 63.
- BARBOŘÍK, M. Trest obecně prospěšných prací- aktuální problémy a jejich řešení. *Trestní právo*, 2006, č. 5, s. 10.
- KYSELA, K., VOLOVECKÝ, P. Trest domácího vězení. *Trestní právo*, 2011, č. 7-8, s. 4.
- ŠČERBA, F. Trest domácího vězení po novele č. 330/2011Sb. *Trestněprávní revue*, 2012, č. 1, s. 1.
- FOLTÝNOVÁ, L., FOLTÝN, L. Trest domácího vězení z pohledu PMS ČR. *Státní zastupitelství*, 2011, č. 6, s. 23.
- CHROMÝ, J. K efektivitě výkonu obecně prospěšných prací. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2006, č. 3, s. 245.
- SUCHÝ, O. VÁLKOVÁ, H. Obecně prospěšné práce jako alternativa trestu odnětí svobody v mezinárodním srovnání. *Právní rozhledy*. 1996, č. 4, s. 152-4.
- ŽATECKÁ, E. Poznatky z praxe probačních pracovníků. *Trestněprávní revue*. 2007, č. 6.
- POLMOVÁ, O. K jednomu z problémů výkonu trestu obecně prospěšných prací. *Trestněprávní revue*, 2008, č. 3, s. 80-81.

- DRAŠTÍK, A., HASCH, K. Ještě k výkonu obecně prospěšných prací. *Trestní právo*, 1999, č. 5, s. 21.
- KARABEC, Z. Koncept restorativní justice. In KARABEC, Z. (ed.). *Restorativní justice: Sborník příspěvků a dokumentů*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. 146 s.
- KRACÍK, M. Možnosti řešení trestných činů. In DOUBRAVOVÁ, D. (ed.). *Probace a mediace*. Praha: Portál, 2010, 1. vydání. 216 s.
- FRYŠTÁK, M., ŽATECKÁ, E. Princip restorativní justice v novém Trestním zákoníku. In *Dny veřejného práva 2007- Days of Public Law*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. Dostupné na http://www.law.muni.cz/sborniky/Days-of-public-law/files/pdf/Souhrn_Final.pdf. 1275 s.
- KALVODOVÁ, V. Domácí vězení- jedna z možných alternativ odnětí svobody? In *Dny veřejného práva 2007 - Days of Public Law*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. Dostupné na http://www.law.muni.cz/sborniky/Days-of-public-law/files/pdf/Souhrn_Final.pdf. 1275 s.

Judikatura

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 1. 2010, sp. zn. 6 Tdo 1459/2009.
- Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 27. 2. 2002, sp. zn. 7 To 51/2002.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 6. 2001, sp. zn. 11 Tz 129/2001 (R 41/02- III.)
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 8. 2010, sp. zn. 4 Tz 53/2010.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 11. 2011, sp. zn. 21 Cdo 190/2010.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 4. 2003, sp. zn. 4 Tz 16/2003.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 10. 1998, sp. zn. 7 Tz 138/98 (R 50/1999 Sb. rozh. tr.).

Právní předpisy

- Listina základních práv a svobod, vyhlášená předsednictvem České národní rady dne 16. 2. 1992 jako součást ústavního pořádku České republiky (č. 2/1993 Sb.), ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
- Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 52/2009 Sb. účinném ke dni 1. dubna 2009.
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích.
- Zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon, v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 528/2005 Z. z., o výkone trestu povinnej práce, v znení neskorších predpisov.
- Kodeks karny, Dz.U. z 1997 nr 88 poz. 553.
- Criminal Justice Act 2003.
- Vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení.
- Vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 458/2009 Sb., kterou se stanoví denní sazba připadající na náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení a způsob úhrady.

Ostatní

- VAN ZYL SMIT, D. *Příručka základních principů a slibné praxe v oblasti alternativních opatření k uvěznění*. Praha: IKSP, 2010. s. 27.
- Statistické ročenky Ministerstva spravedlnosti.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 330/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
- Sněmovní tisk č. 584/0. Dostupné na <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=584&CT1=0>.
- Údaje Probační a mediační služby. Dostupné na <https://www.pmscr.cz/informace-poskytnute-pms-cr-v-roce-2008-2009/>.
- Údaje Vězeňské služby České republiky. Dostupné na <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/>.

- Příručka základních principů a slibné praxe v oblasti alternativních opatření k uvěznění. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. 2010. s. 27. Dostupné na <http://www.ok.cz/iksp/docs/368.pdf>.
- Justice.cz. Vývoj uložených a nařízených trestů. Dostupné na <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5266&d=310180>.
- Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners. OSN, 1955. Dostupné na <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b36e8.html>.
- Standardní minimální pravidla OSN pro opatření nespojená s odnětím svobody, přijatá jako Rezoluce 45/110 ze dne 14. 12. 1990.
- Prison Service Order no. 6700. Dostupné na <https://www.google.cz/search?q=prison+service+order+6700+UK&aq=f&oq=prison+service+order+6700+UK&aqs=chrome.0.57.11243j0&sourceid=chrome&ie=UTF-8>.
- Trest obecně prospěšných prací-průvodce pro pachatele. Dostupné na https://www.pmscr.cz/images/clanky/PMS_letak_ng_OPP_cz.pdf.
- Zpráva Tiskového odboru u ministerstva spravedlnosti. Dostupné na https://www.pmscr.cz/download/VZ_EM_tiskova_zprava_Informacni_seminar_k_zadavacimu_rizeni.pdf.
- Věstník veřejných zakázek. Dostupné na <http://www.vestnikverejnychzakazek.cz/cs/Searching/SearchByAuthority?ic=00025429&formId=0&size=20&page=6>.
- TŘEČEK, Č. *NKÚ: Vězeň stál 882 korun denně, stát od něj vymohl dvacetikorunu* [online]. Idnes.cz, 15.7.2011 [cit. 15. 7. 2011]. http://zpravy.idnes.cz/nku-vezen-stal-882-korun-denne-stat-od-nej-vymohl-dvacetikorunu-p68-domaci.aspx?c=A110715_145149_domaci_cen.
- DOSTÁL, D., PLCHOVÁ, Z. *Domácí vězení- ušetřené miliony v nedohlednu* [online]. Euro.e15.cz, 5.10.2011 [cit. 25. 9. 2012]. Dostupné na <http://euro.e15.cz/profit/domaci-vezeni-usetrene-miliony-v-nedohlednu-862019>.
- KÁLAL, J. *Rezort spravedlnosti chce ušetřit domácím vězením i rychlejším propuštěním vězňů* [online]. Mediafax.cz, 22.8.2012 [cit. 24. 8. 2012]. Dostupné na <http://www.mediafax.cz/domaci/4092074-Rezort-spravedlnosti-chce-usetrit-domacim-vezenim-i-rychlejsim-propustenim-veznu>.

- *Někteří vězni od května zůstanou doma. Bachaře nahradí náramky* [online] ČT24, 13.12. 2012 [cit. 26. 4. 2013]. Dostupné na <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/207383-nekteri-vezni-od-kvetna-zustanou-doma-bachare-nahradi-naramky/>.
- ADAMČÍKOVÁ, N., KONIGOVÁ, N. *Náramky budou, až dostane domácí vězení 500 lidí, vzkazuje ministerstvo soudům* [online]. Právo, 27.2.2012 [cit. 30. 4. 2012]. Dostupné na <http://www.novinky.cz/domaci/260182-naramky-budou-az-dostane-domaci-vezeni-500-lidi-vzkazuje-ministerstvo-soudum.html>.
- Průzkum veřejného mínění společnosti Aspectio, s. r. o. ze dne 15. 2. 2010. Dostupný na <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5266&d=310180>.

Shrnutí

Téma mé diplomové práce zní „Alternativy k nepodmíněnému trestu odnětí svobody“. Podrobně se zabývám dvěma vybranými alternativními tresty, a to domácím vězením a obecně prospěšnými pracemi. Cílem práce je provést rozbor platné a účinné právní úpravy zvolených trestů, zhodnotit vývoj právní úpravy a doplnit výklad úvahami de lege ferenda.

Práce je členěna do tří hlavních kapitol. První kapitola se stručně zabývá pojmy trest a účel trestu. Dále v návaznosti na historický vývoj účelu trestu charakterizuje restorativní justici a věnuje se nevýhodám spojeným s ukládáním nepodmíněného trestu odnětí svobody. Přináší taktéž přehled systému alternativ a pokouší se o vymezení samotného pojmu alternativní trest.

Následující dvě kapitoly tvoří těžiště práce. Detailně se zabývají domácím vězením a obecně prospěšnými pracemi. Využity jsou též poznatky z aplikační praxe a statistické údaje ohledně ukládání těchto trestů. V několika případech využívám též srovnání české právní úpravy s vybranými evropskými zeměmi.

Summary

The topic of my thesis is called „Alternatives to Unconditional Sentence of Imprisonment“. I chose two alternative punishments- house arrest and community service. The aim of this work is to examine statutes regulating the chosen punishments, to assess its progress and to reflect on possible amendments.

This thesis consists of three main chapters. The first chapter briefly deals with the term punishment and the purpose of punishment. In coherence with the historical development of punishment the chapter describes the principles of restorative justice and concentrates on the disadvantages related to unconditional sentence of imprisonment. Further, I give a general overview on a system of alternatives and I try to define the term alternative punishment.

Chapters two and three are crucial. They bring a detailed analysis of house arrest and community service. Experience gained in practice and statistical data are also included. I also compare some aspects of house arrest and community service with other European countries.

Seznam klíčových slov

- trest
- účel trestu
- podmíněné odsouzení
- alternativní trest
- restorativní justice
- trest domácího vězení
- elektronický monitoring
- trest obecně prospěšných prací
- přeměna trestu
- náhradní trest
- přečin

List of key words

- punishment
- purpose of punishment
- community order
- alternative punishment
- restorative justice
- house arrest
- electronic monitoring
- community service
- change of punishment
- surrogate punishment
- misdemeanour